

Manipulation eller demokratisering?

-En diskursanalyse af tonen i den tv-transmitterede politiske debat

Bachelor-projekt i Sprog 2 af Nis Vraasø og Troels Poulsen

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Præsentation af materiale.....	4
Valgduellen.....	4
Debatten.....	5
Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse.....	6
Det sprogteoretiske udgangspunkt for den kritiske diskursanalyse	6
Den kritiske diskursanalysens tre niveauer.....	7
Repræsentation, identiteter og relationer.....	10
Magtspil og folkelige relationer i valgduellen.....	11
Magtspil og modsætningsrelationer i Debatten.	13
Præsuppositioner som magtmiddel.....	15
Strategisk brug af præsuppositioner i valgduellen.....	16
Skjulte dagsordener i Debatten.....	18
Facework.....	20
De basale facework-strategier.....	21
Facework i valgduellen.....	23
Facework i Debatten.....	26
Hverdagens metaforer.....	29
Kategorisering af de metaforiske strukturer.....	30
Diskussion er krig.....	31
Skatteloft og skattestop - metaforer i valgduellen.....	32
Metaforer i Debatten.	34
Analyse af den diskursive praksis i valgduellen.....	37
Diskursiv analyse af valgduellen.....	37
Diskursblanding og intertekstualitet i valgduellen.....	40
Analyse af den diskursive praksis i Debatten.....	41
Diskursiv analyse af Debatten.	42
Diskursblanding og intertekstualitet i Debatten.....	44
Analyse af diskursordenen.....	46
Medieudviklingen og politikernes ændrede rolle i mediebilledet.....	46
Analyse af diskursordenen i relation til valgduellen.....	48
Analyse af diskursordenen i forhold til Debatten.....	49
Konklusion - Ideologi og konversationalisering.....	51
Engelsk resume.....	53
Litteraturliste.....	55
Udskriftstandarder	56
Bilag 1. Tv-duel mellem Fogh og Lykketoft fra d. 30/1-2005.....	57
Bilag 2. Uddrag fra <i>Debatten</i> fra d. 16/3-2006.....	62

Indledning

Det politiske liv udgør en stor del af mediebilledet i det nuværende samfund. I takt med dette øges kravene til politikernes evner som såvel formidlere, debattører og entertainere, idet nye programformer har udvidet politikernes slagmark fra Christiansborg til diverse debat- og underholdningsprogrammer i tv. Politikernes evne til at agere indenfor disse nye rammer er i stigende grad en nødvendighed for at opnå popularitet blandt vælgerne og er dermed en uundværlig del af den politiske skoling. Vi vil i vores opgave undersøge, hvordan repræsentanter fra de førende politiske partier gebærder sig i to forskellige typer af politiske tv-udsendelser.

Vi har som analyseobjekter valgt en tv-duel fra valgkampen i januar 2005 og en rundbordsdebat fra marts 2006. Vores hovedfokus vil være politikernes evne til at tilpasse sig de to forskellige programformer, og i hvor høj grad programmets form influerer på det sproglige udtryk og indhold. Hvordan agerer repræsentanter fra de førende partier i hhv. en 'styret' én-mod-én- debat og en friere rundbordsdiskussion?

Som overordnet analysemodel vil vi bruge Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse. I denne model skelner man mellem tre analyseniveauer, hhv. tekstanalyse, analyse af den diskursive praksis og analyse af den sociale praksis.

På tekstniveauet vil vi undersøge, hvilke virkemidler der benyttes til at vende diskussionen til egen fordel. Her vil vi fokusere på, hvordan der i udsendelserne skabes bestemte repræsentationer og etableres identiteter og relationer, som udnyttes i magtsammenhæng. Desuden vil vi komme ind på præsuppositioner, og i forlængelse heraf inddrage Erving Goffmans begreb, 'face', for at afdække de strategier, der benyttes i de interne magtkampe i diskussionerne. Derudover vil vi med udgangspunkt i George Lakoff og Mark Johnsons *Hverdagens metaforer* undersøge brugen af metaforer, og hvilken effekt brugen har. I forbindelse med tekstanalysen vil det være relevant også at stille spørgsmålet: Hvad er hovedformålet med samtalen, at nedgøre modstanderen eller at redegøre for sit politiske og ideologiske standpunkt?

Helt centralt i analysen er Faircloughs diskursbegreb, da de udvalgte programtyper netop lægger op til, at de politiske aktører ikke blot benytter en traditionel politisk diskurs, men snarere blander flere forskellige diskurser. Vi vil hævde, at de udvalgte programmer befinder sig i et grænseland mellem saglig politisk debat og prime-time-underholdning. Derfor vil vi undersøge repræsentationen af

forskellige diskurser i programmerne, og hvordan blandingen af diskurser også bruges som magtmiddel i debatterne. Er vekselvirkningen mellem diskurserne i programmerne kreativ eller traditionel? I forbindelse med den sociale praksis vil vi forsøge at besvare spørgsmålet: Er der en sammenhæng mellem blandingen af diskurser og medieudviklingen generelt, og er denne diskursblanding et udtryk for en 'demokratisering' af det politiske liv i medierne?

Præsentation af materiale

Valgduellen

Vores ene analyseobjekt er en live tv-duel med publikum fra Musikhuset i Århus, sendt på DR d. 30. januar 2005 i forbindelse med valgkampen.¹ Her mødes de to statsministerkandidater Mogens Lykketoft og Anders Fogh Rasmussen for at redegøre for deres politik. Til stede er også en ordstyrer i skikkelse af tv-personligheden Reimer Bo Kristensen. Udsendelsen varer i sin helhed 67 min. og er kendetegnet ved at have meget veldefinerede regler for samtalens forløb. I starten af udsendelsen ridser Reimer Bo reglerne op for deltagere og publikum: Der stilles på skift et spørgsmål til en af de to duellanter, som får halvandet minut til at svare. Herefter får modstanderen et minut til at kommentere, og desuden kan ordstyreren tildele ekstra 30 sekunder til hver af parterne. Minutterne markeres med farvede lamper, placeret på pulten foran de talende. Grønt lys betyder, at 30 sekunder rester, gult betyder, at 15 sekunder rester, og rød markerer at taletiden er opbrugt.

Hvert spørgsmål omhandler et aktuelt tema, bestemt af ordstyreren. Denne form brydes kortvarigt af en 'mellemrunde' ca. midt i udsendelsen, hvor spørgsmålene er mere humoristiske og personlige. I udsendelsens sidste kvarter brydes formen atter af en 'spørgsmål og svar-runde'. Her får de to debattører mulighed for at formulere tre spørgsmål til modparten, der herefter får et minuts svartid pr. spørgsmål. Efter at have fået besvaret de tre spørgsmål får den spørgende ét minut til at kommentere på svarene, hvorefter rollerne byttes om.

Programmet er i sin form direkte inspireret af den amerikanske valgkamp året før, hvor George W. Bush og John Kerry mødtes under samme omstændigheder. Desuden er formen en reaktion mod en tidligere duel i valgkampen, hvor et møde mellem Fogh og Lykketoft i Brøndby-hallen udviklede sig til en regulær sportsbegivenhed, hvor argumenterne druknede i larmen fra de hujende tilskuere.

---

¹ Se bilag 1.

Reimer Bo instruerer således fra starten publikum om at være stille under hele debatten med parolen: ”*Duellen her er en politisk debat. Det er ikke nogen sportskamp*”. Dette kan nemt opfattes som paradoksalt, eftersom han netop har delagtiggjort publikum i det intrikate stopurssystem. Vi har valgt at fokusere på programmets sidste del, hvor de to deltagere stiller hinanden tre spørgsmål. Dette har vi dels gjort for at begrænse omfanget af materiale til en afrundet del af programmet, og dels fordi det er i denne del, de to duellanter går mest direkte i clinch med hinanden.

Debatten

Det andet analyseobjekt er DR2's ugentlige debatudsendelse, *Debatten*, fra d. 16. marts 2006.² I denne udsendelse mødes fire politikere om et rundt bord for at diskutere et aktuelt problem, i dette tilfælde en avisartikel fra Berlingske Tidende, hvori Marianne Jelved har kommenteret statsministerens ledelsesstil i anklagende vendinger. Til stede i udsendelsen er formanden for Det Radikale Venstre, Marianne Jelved, formanden for Socialistisk Folkeparti, Villy Søvndal, beskæftigelsesminister, Claus Hjort Frederiksen fra Venstre, Søren Espersen fra Dansk Folkeparti og den faste vært og ordstyrer i programmet, Søren Bundgaard Povlsen. Programmets varighed er 35 minutter, og overordnet kan det deles i fem afdelinger, som afgrænses af ordstyreren. I hver del præsenteres et tema relateret til hovedemnet, mens ordstyreren kigger direkte ind i kameraet. I programmets første del præsenteres de fire deltageres holdning til Jelveds udtalelser i avisen. I anden del er udgangspunktet statsministerens reaktion på de selv samme udtalelser. Tredje del omhandler statsministerens håndtering af sagen om Muhammed-tegningerne. Fjerde del tager udgangspunkt i en konkret udtalelse, hvor Jelved har sammenlignet statsministeren med den russiske leder Vladimir Putin. Her vises en lille videosekvens med billeder fra Moskva. Den femte del drejer sig om, hvorvidt regeringens håndtering af Muhammed-krisen skal underkastes en uvildig undersøgelse, samt de impliceres mening om fremtidsudsigterne for Danmarks rolle internationalt.

Ordstyrerens rolle er mindre diktatorisk end i *valgduellen*, idet kampen om ordet er væsentligt mere fri. I duellen er det tydeligt, at der holdningsmæssigt er tale om to fronter bestående af hhv. Jelved og Søvndal overfor Espersen og Hjort Frederiksen, hvilket opstillingen i studiet er med til at

---

² Se bilag 2.

understrege. I midten står værten klar til at bryde ind og få styr på diskussionen. Denne opdeling er yderligere markeret ved en streg i træpanelerne på det store runde bord. Deltagerne kan erobre ordet ved at række en hånd i vejret, men får ofte lov at bryde ind med fagter og høj stemmeføring. Vi har valgt at transskribere anden og fjerde del af udsendelsen, dels for at begrænse tekstmængden, og dels fordi diskussionen i disse dele i særlig grad udfordrer rammerne for den saglige politiske diskussion.

Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse

Det sprogteoretiske udgangspunkt for den kritiske diskursanalyse

Den kritiske diskursanalyse er en metode til sproglig analyse, der bygger en bro mellem traditioner fra den lingvistiske tekstanalyse og social og kulturel analyse. Når Norman Fairclough kalder metoden for kritisk skyldes det bevidstheden om, at vores sprogbrug er bundet til årsager og effekter, der ikke umiddelbart er synlige i sprogets overfladestruktur. Metoden er ikke politisk neutral, og ligesom i den litterære ideologikritiske analyse fokuseres der på at afsløre de sociale og samfundsmæssige forhold, som teksten er født ud af. Sproget kan med andre ord bruges som et magtredskab, og den kritiske diskursanalyses opgave bliver således at analysere, hvordan magtstrukturer opretholdes eller brydes gennem sprogbrug.

Hermed markeres samtidig et brud med strukturalismen og Saussures skel mellem sprogsystemet, 'langue', og den konkrete sprogbrug, 'parole'. Hvor strukturalisterne ser de overordnede strukturer i sprogsystemet som den vigtigste genstand for sprogforskningen, er det i Faircloughs kritiske diskursanalyse en pointe, at form og mening ikke kan adskilles:

*"Meanings are necessarily realized in forms, and differences in meaning entail differences in form."*³

Faircloughs model er desuden et udtryk for et multifunktionelt syn på sprog. Her trækker Fairclough med andre ord på Hallidays funktionelle grammatik. Halliday skelner mellem henholdsvis en ideationel sprogfunktion, der repræsenterer verden, en interpersonel sprogfunktion, der etablerer bestemte identiteter og relationer, og en tekstuel sprogfunktion, der binder teksten sammen fra sætningsniveau til overordnet tekstniveau.

---

³ Fairclough, 1995, p. 57

Især den ideationelle og den interpersonelle sprogfunktion er fundamental i forhold til Faircloughs model. Fairclough ser således enhver sprogbrug som en kommunikativ handling, der på samme tid skaber en repræsentation og etablerer bestemte identiteter og relationer.⁴ Repræsentationen, dvs. den ideationelle sprogfunktion, omhandler det faktum, at vi gennem sproget kan ytre en bestemt mening om virkeligheden.⁵ Enhver mening bliver på denne måde et udtryk for bestemte valg⁶, og en repræsentation kan derfor aldrig være helt objektiv. Samtidig vil enhver ytring indgå i en eller anden form for interaktion. Hermed bruges den interpersonelle sprogfunktion, idet der skabes en relation mellem deltagerne i kommunikationssituationen, samtidig med at afsenderen af ytringen etablerer en bestemt rolle eller identitet for sig selv og modtageren i situationen.⁷

Fra dette kan Faircloughs diskursbegreb udledes, og Fairclough trækker i sin definition på to sprogforskningstraditioner:

”One is predominant in language studies: discourse as social action and interaction, people interacting together in real social situations. The other is predominant in post-structuralist social theory (e.g. in the work of Foucault): a discourse as a social construction of reality, a form of knowledge. My use of the term ‘discourse’ subsumes both of these...”

Den kritiske diskursanalyses tre niveauer

Fairclough laver i sin model et vigtigt skel mellem tre analysedimensioner eller niveauer, som betegnes tekst, diskursiv praksis og social praksis.⁸ Analysens formål er at afdække relationerne mellem de tre niveauer, og Fairclough bygger gennem analysen af den diskursive praksis en bro mellem tekstanalyse, der er lingvistisk analyse på mikroniveau, og analyse af den sociale praksis, der befinder sig på makroniveau.

Tekst

Faircloughs tekstbegreb omfatter ikke blot skriftsprog og talesprog, men også tekster, der benytter andre udtryksformer, såsom billeder og lydeffekter i medietekster.⁹ På dette niveau pointerer Fairclough nødvendigheden af at inddrage klassiske tekstanalytiske metoder. Hvilke metoder man

---

⁴ Fairclough, 1995, p. 17

⁵ Maagerø, 1998, p. 38

⁶ Maagerø, 1998, p. 34

⁷ Maagerø, 1998, p. 49

⁸ Fairclough, 1995, p. 57.

⁹ Fairclough, 1995, p. 17.

vælger, bestemmes af relevansen i forhold til den enkelte tekst, men vigtigt er det dog både at undersøge formen og indholdet, da disse som nævnt er uadskillelige størrelser. Samtidig er det væsentligt både at analysere på sætningsniveau og overordnet tekstniveau. Oplagt er det at gå ind i en analyse af repræsentationer, identiteter og relationer, fordi de spiller en central rolle for diskursbegrebet. På sætningsniveauet kan man desuden vælge f.eks. at analysere ordvalget og sætningernes grammatiske struktur, mens man på det mere overordnede niveau f.eks. kan beskæftige sig med tekstens struktur og organiseringen af turtagninger. På grund af Faircloughs brede tekstbegreb er det desuden vigtigt, at analysen også er multisemiotisk, hvis der som f.eks. i mange medietekster hører en billedside til det sproglige.

Diskursiv praksis.

I analysen af den diskursive praksis fokuseres på produktionen og konsumtionen af teksten, og især på de forandringer teksten gennemgår under disse processer.¹⁰ En tekst kan således gennemgå flere bearbejdningsfaser, inden den bliver udsendt, fordi producenterne som eksempelvis i mange medietekster ønsker at gøre teksten mere modtagerorienteret. Derfor har modtagelsen og fortolkningen af teksten også betydning for analysen af den diskursive praksis.

Når analysen af den diskursive praksis er helt central i Faircloughs model, skyldes det især, at det diskursive niveau ved sit dialektiske forhold til både teksten og den sociale praksis fungerer som et link mellem tekstanalysen og analysen af den sociale praksis.¹¹ Diskursen udspringer af teksten, men samtidig er teksten også formet ud fra diskursen. Tilsvarende er diskursen socialt konstrueret samtidig med, at den former det sociale. Den sociale praksis påvirker derved konstruktionen af teksten ved at påvirke den diskursive praksis. I analysen af den diskursive praksis er det derfor centralt at undersøge, hvorvidt teksten bruger en konventionel diskurs eller en kreativ diskurs.¹² Er teksten reproducerende eller nyskabende?

I denne forbindelse er det vigtigt at undersøge tekstens intertekstuelle niveauer. Fairclough arbejder med en meget bred definition af begrebet intertekstualitet, idet den intertekstuelle analyse skal belyse, hvilke etablerede genrer og diskurser, der er benyttet i produktionen af teksten.¹³

Intertekstualitet kan dog også fungere på et mere eksplicit niveau. Den mest direkte form er

---

¹⁰ Fairclough, 1995, p. 58-59

¹¹ Fairclough, 1995, p. 60

¹² Fairclough, 1995, p. 60

¹³ Fairclough, 1995, p. 61

'manifest intertekstualitet', idet lånet her er eksplicit markeret i teksten. Ofte benytter tekster sig dog af indirekte intertekstualitet, hvor referencen er implicit indskrevet i teksten uden henvisninger.

Den sociale praksis.

I analysen af den sociale praksis undersøges, hvilke ændringer i samfundet brugen af en bestemt diskurs er et udtryk for. Sproget ses her som et middel til at opretholde etablerede magtforhold, og Faircloughs analysemodel får derved relation til den marxistiske ideologikritik.

Et vigtigt begreb i analysen af den sociale praksis er diskursordenen. Ved betegnelsen diskursorden forstås summen af samtlige diskurser og genrer, der benyttes inden for en social institution eller et socialt område. Fairclough definerer begrebet 'genre' således:

"...a use of language associated with and constituting part of some particular social practice..."¹⁴

De to størrelser, genre og diskurs, er dog i realiteten svære at adskille, da en bestemt genre vil lægge op til brug af en bestemt diskurs og omvendt.

En pointe i analysen af diskursordenen er, at der oftest ikke er en simpel sammenhæng mellem en given institution og den diskursive praksis inden for den givne institution.¹⁵ Tendensen er, at genrer og diskurser blandes, hvilket udviklingen af nye programtyper i medieverdenen er et klart eksempel på. Fairclough skelner her mellem interne og eksterne valgrelationer. En tekst kan således internt vælge at trække på nogle givne genrer indenfor den institution, den er relateret til, men kan omvendt også eksternt vælge at importere en diskurs, der ikke umiddelbart er relateret til institutionen. Valg af en bestemt diskurs kan dog også være et udtryk for tekstens interne og eksterne kæderelationer. En tekst kan eksternt indgå i en kæde ved at stå i relation til andre tekster udenfor institutionen, men kan samtidig internt indgå som en del af en kæde af flere tekster inden for institutionen. Et klassisk eksempel er her nyhedstekster, der indgår i en kæderelation til en ekstern kilde som f.eks. et nyhedsbureau, men som samtidig også kan indgå i en intern kæde som en fortsat historie igennem flere nyhedsudsendelser inden for samme tv-station. Nyhedsteksten vil samtidig også internt vælge

---

¹⁴ Fairclough, 1995, p. 56

¹⁵ Fairclough, 1995, p. 63

at bygge på etablerede genrer inden for medieverdenen, men kan også eksternt vælge en diskurs udefra som f.eks. hverdagsdiskurs.

Inddragelsen af hverdagsdiskurs i nyhedstekster er et eksempel på en af Faircloughs hovedpointer i forbindelse med medieudviklingen, hvor han ser to klare tendenser: En blanding af det offentlige og private og en stigende nedbrydelse af grænsen mellem public service og underholdning.¹⁶ Denne tendens må politikere i medierne i stigende grad også indrette sig efter, og i forbindelse med analyse af politisk sprogbrug i medierne bliver analysen af diskursordenen altså i høj grad et spørgsmål om at sammenholde forholdet mellem den politiske diskursorden og mediernes diskursorden.¹⁷ Der lægges derved op til en historisk perspektivering, hvor det kan vurderes om den diskursive praksis er centripetal, dvs. stabil og enkel, eller centrifugal, dvs. varierende og omskiftelig.¹⁸

En ren institutionel analyse af den sociale praksis er der dog ifølge Fairclough ikke nok, og han åbner ligesom på tekstniveauet op for en række muligheder i analysens udformning.

Sprogvidenskaben må her trække på andre videnskaber af samfundsmæssig karakter for at få perspektiv på de magtrelationer, der etableres gennem menneskers sprogbrug.

Vi vil i det følgende gå i dybden med tekstanalyser af de to kommunikative begivenheder. Samtidig vil vi undervejs komme med pointer af diskursiv og ideologisk karakter, der peger frem mod den diskursive analyse og analysen af den sociale praksis.

Repræsentation, identiteter og relationer.

Som vi før nævnte, trækker Fairclough i sit multifunktionelle syn på sproget på Hallidays funktionelle grammatik, idet han ser enhver kommunikativ begivenhed som udtryk for en bestemt repræsentationsform, der samtidig etablerer bestemte relationer og identiteter. Dette overfører Fairclough i *Media Discourse* til måden, verden fremstilles på i forskellige medieprogrammer. Enhver mediebegivenhed vil være et udtryk for forskellige valg i repræsentationsform¹⁹, men det verdensbillede, der repræsenteres, er altid knyttet til bestemte identiteter og relationer. Vi vil i det følgende undersøge, hvordan repræsentationsformen, og etableringen af identiteter og relationer er en del af magtspillet i de to udvalgte udsendelser.

---

¹⁶ Fairclough, 1995, p. 10

¹⁷ Fairclough, 1995, p. 183

¹⁸ Fairclough, 1995, p. 65-66

¹⁹ Fairclough, 1995, p. 47

Magtspil og folkelige relationer i *valgduellen*.

I valgduellen er det kendetegnende, at de to politikere, Mogens Lykketoft og Anders Fogh Rasmussen, ikke blot ønsker at få repræsenteret deres politik. Det gælder i høj grad om også at skabe en stærk identitet udadtil, der kan styrke deres magt både i deres indbyrdes relation og i relationen til seeren. Dette ses i forbindelse med Foghs første spørgsmål om skattepolitikken:

”AF: ...altså vores politik er jo klar...”²⁰

Fogh repræsenterer her subjektivt Venstres politik som værende *”klar”*, men vigtigere er det, at adjektivet samtidig etablerer Foghs identitet som en politiker med en fast målsætning. Brugen af verbet *”er”* markerer det kategoriske i udsagnet, idet det sammen med adverbiet *”jo”*, understreger, at det er indiskutabelt sandt, at Venstres politik er klar. Underforstået i citatet er samtidig, at dette står i kontrast til Socialdemokratiets politik, hvilket understreges af emfasen på det personlige pronomen, *”vores”*. Fogh skaber derved en modsætningsrelation mellem de to politikere, der bestyrker hans egen politiske identitet. Adjektivet *”klar”* er desuden et signal, der er med til at etablere den relation mellem Fogh og befolkningen, at hans politik varetager folkets interesser og er gennemskuelig.

Den interpersonelle funktion er altså markant i citatet. Fogh spiller dermed det spil, der lægges op til i udsendelsens koncept, idet hele den politiske scene er repræsenteret for seerne i form af to førende politiske identiteter, der står i en modsætningsrelation som henholdsvis regeringsleder og oppositionsleder. Der er dermed også lagt op til, at de to politikere også viser deres personlige identitet, et spil Fogh helt bevidst spiller med på:

”AF: Ja men når jeg stiller det sidste spørgsmål så er det jo fordi jeg kender dig Mogens # fra fem og seksogtyve år på Christiansborg...”²¹

I citatet etablerer Fogh de to politikere som garvede identiteter i dansk politik og skaber desuden en personlig relation mellem dem som gamle kollegaer på Christiansborg. Dette ses gennem verbet *”kender”* og tiltalen af Lykketoft ved fornavnet, Mogens. Vigtigst af alt i citatet er dog måden, hvorpå Fogh gennem konjunktionen *”så”* skaber kohæsion i sætningen mellem det foregående

---

²⁰ Bilag 1, p. 1.

²¹ Bilag 1, p. 3

politiske spørgsmål og det personlige kendskab til Lykketoft, og måden, hvorpå ordene "når" og "fordi" markerer en kausalkobling mellem de ellers helt uafhængige emner. Spørgsmålet, Fogh refererer til, handler om Lykketofts indførelse af et ekstra skatteudskrivende led i kommunalreformen, og pointen er, at Fogh gennem sit kendskab til Lykketoft som politiker argumenterer for en holdning om, at det ekstra led er et skalkeskjul for skattestigninger. Adverbiet "jo" understreger det selvfølgelige i koblingen, og eksemplet viser således, hvordan Fogh bruger etableringen af personlige identiteter og relationer som et magtmiddel i duellen. At dette ligeledes er et træk, der gør duellen underholdende, er både et gode for Fogh og tv-stationen, der begge har fordel af, at seerne bliver fastholdt.

En del af Foghs strategi er derfor at skabe en klar relation mellem sig selv og befolkningen, hvilket følgende citat, der er en kommentar til Lykketofts skattepolitik, understreger:

*"AF: ... jo men det er jo også det der er trist #for folk at opdage # at de går frem i løn og det hele bliver ædt op ..."*²²

Fogh giver her en meget subjektiv repræsentation af Lykketofts skattepolitik, der bliver fremstillet som en politik, der har til formål at tage pengene fra folk. Denne pointe udtales i en hverdagsdiskurs, idet Fogh eksempelvis bruger udtrykket "ædt op" frem for f.eks. at bruge den økonomiske betegnelse, 'beskattet'. Hverdagsdiskursen og henvendelsen gennem ordet "folk" er med til at iscenesætte en relation mellem ham selv og befolkningen, og adjektivet "trist" styrker samtidig etableringen af Foghs politiske identitet som en leder, der kan leve sig ind i folkets interesser. Yderligere understreger citatet den iscenesatte modsætningsrelation mellem Fogh og Lykketoft med Fogh som beskytter af folkets penge og Lykketoft som den, der vil stjæle af lønstigningerne. Dette omhandler ideologisk set en liberal tanke om frie markedskræfter, som Lykketofts beskatning vil bremse for.

Den liberale tanke bliver repræsenteret fra en helt anden vinkel i dette citat fra Lykketofts kommentar til Foghs tre svar:

*"ML: ... hvis man hellere vil gi' skattelettelser til Den Danske Bank og til A.P. Møller ude i Nordsøen end sørge for at der er penge ude i kommunerne til folkeskolen..."*²³

---

²² Bilag 1, p. 3

²³ Bilag 1, p. 5

Foghs liberale politik bliver her repræsenteret som en politik, der økonomisk prioriterer de store private nationale og multinationale selskaber, repræsenteret ved Den Danske Bank og A.P. Møller, højere end kommunerne. De to selskaber repræsenterer her et ideologisk synspunkt fra Lykketoft. Magtfulde private firmaer præsenteres negativt, mens staten gennem kommunerne præsenteres positivt. Placeringen af A.P. Møller som *"ude i Nordsøen"* fungerer således som en kontrast til ordene *"ude i kommunerne"*, hvilket etablerer en modsætningsrelation mellem Fogh og Lykketoft, idet Foghs uddeling af skattefordele havner i havet frem for hos befolkningen. Hermed styrkes Lykketofts politiske identitet, men det er dog værd at bemærke, at Lykketofts måde at skabe en relation til befolkningen er mere abstrakt og officiel end Foghs i det ovenstående citat. Hvor Fogh taler direkte om, at befolkningen lønstigninger bliver *"ædt op"*, bruger Lykketoft en mere officiel økonomisk diskurs, idet han taler om *"skattelettelser"* og pengene i *"kommunerne"* frem for i folks lommer. Samtidig er den upersonlige tiltaleform *"man"* svær at identificere helt klart, idet ordet i modsætning til Foghs henvendelse ved ordet *"folk"* giver citatet et mere formelt præg. Det er altså tydeligt, at de to deltagere lægger stor vægt på at styrke deres politiske identitet ved at skabe modsætningsrelationer til hinanden og ved at skabe relationer til befolkningen.

Magtspil og modsætningsrelationer i *Debatten*.

Politikernes relation til befolkningen spiller en langt mindre rolle i *Debatten*, hvilket allerede kan spores udfra opstillingen i studiet. Hvor de to deltagere i valgduellen fra en talerstol taler ud til et publikum og via transmissionen også ud til befolkningen, er deltagerne i *Debatten* placeret om et rundt bord, hvor det kun er værten, der har front mod kameraet. Det er derfor værten, der skaber relationen til seeren, mens repræsentationen af de fire politikere i studiet med regering og regeringsstøtter på den ene side af bordet og oppositionen på anden side har til formål at skabe en modsætningsrelation, som medfører direkte konfrontation:

"Vært: ...spørgsmålet er om den her den regering og den regeringschef som # vi har er ramt # af magtfuldkommen...heden og om det er den magtfuldkommenhed der får regeringen # med dansk folkepartis støtte #

%com: nikker mod højre

til at afvise en # undersøgelse sådan som det er blevet krævet herovrefra fra oppositionen #

%com: peger til venstre"²⁴

I citatet introducerer værten et nyt spørgsmål og taler derfor direkte ind i kameraet. Dermed skaber han en relation som repræsentant for seeren, hvilket understreges af brugen af det personlige pronomen "vi", der markerer, at spørgsmålet om regeringens og regeringschefens magtfuldkommenhed er et spørgsmål, der involverer folket og rækker ud over det internt politiske. Samtidig definerer han den politiske identitet Anders Fogh Rasmussen med betegnelsen "regeringschef". Betegnelsen, der ligefrem udtales emphatisk, er subjektivt ladet, idet andet led i sammensætningen, titlen 'chef', understøtter diskussionens emne om magtfuldkommenhed. Citatet understreger ydermere programmets formål om konfrontation, idet modsætningsrelationen mellem programmets to fronter, regeringen og støtterne fra Dansk Folkeparti overfor oppositionen, pædagogisk rides op og understreges semiotisk gennem værtens nik mod højre og venstre. Værtens identitet som repræsentant for seeren gælder også i forhold til struktureringen af taleture i programmet, hvilket følgende eksempel, der handler om Claus Hjorts inddragelse af et lovforslag fra en betænkning i folketinget, illustrerer:

"Vært: Du bliver nødt til lige at forklare hvad det er for et <forslag>

MJ: <Det er ik + ...>

CH: Det er et øhm [/]<den integration + ...>

MJ <Nej det behøver han sådan set ik' # det er sådan ligg[/] meget+/.>

Vært< Nej # det vil jeg godt vide # så du må godt lige fortælle hvad det er>"²⁵

Ordvekslingen viser, hvordan modsætningsrelationen mellem de to fronter, her repræsenteret af Jelved og Claus Hjort, giver sig udslag i direkte konfrontation, idet deltagerne i modsætning til i valgduellen har mulighed for at afbryde hinanden. Jelved mener, at Claus Hjorts inddragning af lovforslaget er irrelevant i forhold til diskussionen, og modsætningsrelationen mellem parterne fungerer derfor ikke kun på det politiske, men også på et metaniveau om, hvad der er relevant at diskutere. Her må værten påtage sig identiteten som leder af diskussionen og som repræsentant for seeren, hvilket kommer til udtryk gennem emfasen på det personlige pronomen "jeg", der

---

²⁴ Bilag 2, p. 9.

²⁵ Bilag 2, p. 2

understreger, at det er i hans egen og seerens interesse at vide, hvad det er for et lovforslag, der tales om.

Eksemplet illustrerer dermed deltagerens uenighed om, hvad der skal repræsenteres i *Debatten*.

Dette ses også i følgende citat, hvor Claus Hjort har angrebet Villy Søvndal ved at citere fra den medbragte betænkning:

”VS: ...man kan godt forstå at Claus Hjort øh får øh penge som øh [/] for at være strateg i Venstre i sin tid fordi nu diskuterer vi #Anders Fogh # statsministeren +/-.”²⁶

Søvndals citat fungerer på et metaniveau, idet han direkte anklager Claus Hjort for at fordreje udsendelsens repræsentation ved at angribe oppositionen frem for at tale om det, der ”nu” er emnet for debatten, nemlig statsministeren. Ved at henvise til, at Claus Hjort får ”penge” som ”strateg” i Venstre, sætter Søvndal spørgsmålstegn ved Claus Hjorts troværdighed som politisk identitet og som deltager i diskussionen. Herved etablerer Søvndal en modsætningsrelation på metaniveau mellem ham selv og Claus Hjort, der udstiller Claus Hjort for seeren som en politiker, der taler uden om emnet. Søvndals egen identitet i diskussionen bliver derved styrket, samtidig med at han ved at henvise til diskussionens emne helt kan ignorere Claus Hjorts anklage og tale om statsministeren i stedet.

Den mest mærkbare forskel på de to programmer i forhold til repræsentationer, identiteter og relationer er således, at Fogh og Lykketoft i *valgduellen* er langt mere opmærksomme på at skabe relationer til seeren end tilfældet er for de fire politikere i *Debatten*. I *Debatten* er relationerne i højere grad præget af direkte konfrontation mellem deltagerne, og tydeligt er det, at de to politikere i *valgduellen* er præget af at have haft langt større mulighed for forberedelse. Dette vil vi se nærmere på i det næste afsnit.

Præsuppositioner som magtmiddel.

Ved ordet præsupposition forstås de forudsætninger, man markerer, at man antager som gældende i en samtale.²⁷ Så længe deltagerne i en samtale taler ud fra de samme forudsætninger er præsuppositionen uproblematisk. Det er først i det øjeblik, man markerer, at man går ud fra en forudsætning, som modparten ikke er enig i, at uenigheden kan opstå.

²⁶ Bilag 2, p. 3

²⁷ Harder, 1980, p. 14

I forbindelse med politisk sprogbrug er det kendetegnende, at præsuppositioner kan bruges taktisk som et magtmiddel mod modstanderen. Dette kan f.eks. lade sig gøre, hvis man uden hensyn til de andre parter i samtalen kører frem med sine egne antagelser. Denne teknik betegnes af Peter Harder som 'møveri', fordi man påhæfter modstanderen nogle antagelser, som denne ikke nødvendigvis er enig i.²⁸ Ved at præsupponere at ens egne forudsætninger er indiskutabelt sande, tvinger man modstanderen til enten at acceptere forudsætningerne eller være den, der åbner op for en konfrontation.²⁹

Præsuppositionen bliver på denne måde et kraftfuldt magtmiddel i politisk debat. I perspektiv til det foregående afsnit kan præsuppositioner bruges til at forvrænge repræsentationen og til at styrke en identitet, som modstanderen kan acceptere eller afvise, hvilket dermed kan være med til at skabe en ulighed i relationerne i samtalen.

Strategisk brug af præsuppositioner i *valgduellen*.

Der bruges møveri flere steder i valgduellen mellem Fogh og Lykketoft. Et eksempel er Anders Foghs præsupposition om, at der er indgået en hemmelig aftale mellem Marianne Jelved og Lykketoft:

*"# Det er jo sådan at øh lige før valget blev [/] blev udskrevet der indgik du en [/] en hemmelig aftale med Marianne Jelved"*³⁰

Fogh bruger her 'møveri', idet han gennem ordene "*det er jo sådan*" præsupponerer, at der eksisterer en hemmelig aftale mellem Jelved og Lykketoft, som Lykketoft kender til. Det kategoriske i verbet "*er*" præsupponerer det indiskutabelt sande i eksistensen af den hemmelige aftale, hvilket styrkes af adverbiet, "*jo*". At aftalen er hemmelig, hvilket Fogh betoner, kaster samtidig et uærligt skær over Lykketofts identitet som politiker, idet det præsupponerer, at oppositionen har en skjult dagsorden. Fogh henviser til den hemmelige aftale flere gange i duellen, og i dette eksempel vælger Lykketoft at gå ind i en konfrontation, idet han afviser eksistensen af en sådan aftale. Resultatet bliver en metabemærkning fra Fogh:

---

²⁸ Harder, 1980, p. 17

²⁹ Harder, 1980, p. 18

³⁰ Bilag 1, p. 1

”AF: Ja n [/] du bliver lidt heftig synes jeg øh # og kritiserer meget øh #...”³¹

Lykketofts forsøg på at afvise Foghs møveri er altså medvirkende til, at Fogh får muligheden for at angribe Lykketoft for at være den aggressive part i samtalen.

Det er vigtigt at fastslå, at begge deltagere i *valgduellen* bruger præsuppositionen som et våben i duellen, men tydeligt er det, at Foghs brug er meget taktisk anlagt. Som vi vil vende tilbage til i afsnittet om metaforer, er Foghs taktik at prøve at få sin egen politik til at fremstå som enkel og Lykketofts politik til at fremstå som et blændværk. Præsuppositionen om den hemmelige aftale er ét eksempel, men langt fra det eneste, hvilket diskussionen om skattepolitikken illustrerer:

”< om # øh og du er jo >

ML: <xxx>

%com: Lykketoft griner

AF: kendt for at være en mester i at opfinde nye skatter....”³²

Fogh udtrykker i dette eksempel en anklage om skjulte skattestigninger i Lykketofts skattepolitik ved at præsupponere, at det er et faktum, at Lykketoft i sin tidligere karriere, mere specifikt som finansminister i Nyrup-regeringen, trak pengene op af lommen på folk ved at opfinde nye skatter. Igen er det det kategoriske verbum ”er” sammen med det adverbielle ”jo”, der markerer det indiskutable og sande i præsuppositionen, og gennem det personlige pronomener, ”du”, bliver præsuppositionen samtidig et personangreb på Lykketoft som politiker. At Lykketofts evne til at opfinde nye skatter betegnes som ”kendt”, kan henvise til hele befolkningen. Da Fogh forinden har snakket om deres fælles gang på Christiansborg, kan bemærkningen desuden tolkes som en intern politisk kommentar om, at denne evne er kendt blandt politikere på Christiansborg. Hermed får præsuppositionen altså et bevidst tvetydigt præg.

Præsuppositionen om Lykketofts skattepolitiske ry skal dog ses i relation til Foghs overordnede strategi. Lykketofts skatteloft er, som Fogh flere gange fastslår, også ”noget nyt”³³ og bliver derfor gennem ovenstående citat sat lig indførelse af nye skatter. Dette kommer endnu tydeligere frem i dette eksempel:

---

³¹ Bilag 1, p. 2

³² Bilag 1, p. 3

³³ Bilag 1, p. 3

” ... med det skatteloft så er der garanti at skatterne de vil stige... ”³⁴

Fogh taler om fremtiden, men gennem ordet ”garanti” og betoningen af modalverbet ”vil” præsупponeres, at der ikke kan herske tvivl om, at skatterne kommer til at stige. Foghs strategi kan her overordnet set både betragtes som reklameinspireret og ideologisk. Inspirationen fra reklamesprog ligger i prioriteringen af det enkle budskab og et løfte om skattestop, mens det ideologiske bygger på en præsupposition om, at Lykketoft i ly af et skatteloft bremser den liberale tanke om den enkeltes frihed ved at beskatte folk.

Brugen af præsuppositioner er et eksempel på, hvordan Fogh udnytter valgduellens form. Alle ovenstående eksempler på præsuppositioner er taget fra den runde, hvor Fogh er den, der stiller spørgsmål, og derfor har haft mulighed for at forberede dagsordenen på forhånd.

Skjulte dagsordener i *Debatten*.

Præsuppositioner spiller en mindre betydningsfuld rolle i *Debatten*. Der er dog alligevel eksempler, og et af dem har relation til Claus Hjorts inddragelse af betænkningen:

”...samtidig med at I i folketinget skriver # at det regeringen og Dansk Folkeparti gennemfører er racistisk...”³⁵

Claus Hjort præsупponerer her gennem det kategoriske verbum ”er”, at oppositionens kommentarer til lovforslaget i betænkningen er det samme som en anklage om racisme, selv om ordet ’racist’ ikke står der. Han møver med andre ord sin egen tolkning af betænkningen frem, og verbet ”skriver” får det til at virke, som om han citerer direkte fra betænkningen. Pointen er at forenkle ved at få det tabubelagte og konkrete ord, ”racistisk”, hæftet på oppositionens formelle formuleringer i betænkningen. Hjorts præsupposition markerer derfor et forsøg på at gengive en officiel diskurs gennem et mere hverdagsagtigt udtryk. At betænkningen er inddraget helt ude af kontekst, ses i Hjorts oplæsning ved, at ordet ’lovforslag’ indføres i bestemt form. Gennem den bestemte form kommer Claus Hjort, måske ufrivilligt, til at præsупponere, at lovforslaget er alment kendt. Under alle omstændigheder får han i lang tid rettet fokus i diskussionen mod oppositionens tone frem for mod statsministeren, og præsuppositionen har derfor en effekt.

³⁴ Bilag 1, p. 3

³⁵ Bilag 2, p. 2

Som eksemplet med betænkningen illustrerer, er der i Debatten en tendens til, at de fire deltagere taler ud fra vidt forskellige forudsætninger, og derfor ofte snakker forbi hinanden. Et andet eksempel på denne tendens er følgende ordveksling mellem Søvnaldal og Espersen, der er relateret til Søvnaldals omtale af Danmarks dårlige image i "verden":

SE: <Hvad for en verden>

VS: Ikke som du sagde før den <arabiske verden>

SE: <jo # det er kun der>

VS: <Nej det er jo det der ikke er rigtigt>

SE: <Det er kun der> ”³⁶

Espersens spørgsmål om, hvad det er for en verden, Søvnaldal taler om, præsupponerer et tvedelt verdenssyn med en kontrast mellem de vestligt orienterede lande og de arabiske lande. Espersen og Søvnaldal taler derfor ud fra forskellige forudsætninger, hvilket gør, at diskussionen strander. Espersen holder fast i sit verdenssyn, og Søvnaldals modstand preller derfor af på ham. De forskellige verdenssyn afspejles tydeligt i de to deltageres ordvalg. Eksempelvis bruger Søvnaldal ovenfor betegnelsen, "den arabiske verden", hvilket i sin neutralitet står i skarp kontrast til det verdensbillede, Espersen præsupponerer:

"...det er hos de ekstreme # det er hos diktaturstaterne # I de demokratiske stater # der står vi såmænd ganske godt”³⁷

Espersen præsupponerer her, at den muslimske verden er ensbetydende med ekstremisme og diktaturer. Hermed etableres en modsætningsrelation i repræsentationen, der understreges af emfasen på ordene "ekstreme" og "demokratiske". De to deltagere har altså et vidt forskelligt syn på verden og dermed på Danmarks status i verden, hvilket fører diskussionen ind i en blindgyde.

Alt i alt er det altså tydeligt, at præsuppositioner bruges som magtmiddel i de to udsendelser, hvilket især Anders Foghs forberedte strategi i sin spørgerunde illustrerer. Brugen af præsuppositioner kan altså benyttes til at få ført sin egen dagsorden igennem i diskussionen samt til

---

³⁶ Bilag 2, p. 8-9

³⁷ Bilag 2, p. 5

at styrke sin egen identitet og nedgøre modstanderen. *Valgduellen* er tydeligvis meget taktisk præget, mens konfrontationerne i *Debatten* ofte er af en mere direkte og personlig karakter. Dette vil vi nu belyse gennem Ervin Goffmans 'face'-begreb.

Facework

Erving Goffman undersøger i *On Facework* menneskelige omgangsformer og rituelle elementer i vores sociale interaktion. Goffman har observeret, at menneskelig kontakt, som den f.eks. tager sig ud gennem direkte samtale, er struktureret af et sæt af sociale koder.³⁸ Disse koder findes i ethvert kulturelt fællesskab, og hver enkelt individ må oplæres i disse ritualer, for at social interaktion kan finde sted. Når mennesker mødes, kan en stor del af deres aktiviteter forstås som måder, hvorpå de forsøger at forhindre uventede episoder, som kan kaste dårligt lys over parterne eller ødelægge deres indbyrdes forhold. Det er disse aktiviteter, Goffman kalder 'facework'.

Selve begrebet 'face' beskrives af Goffman som:

"...the positive social value a person effectively claims for himself by the line others assume he has taken during a particular contact..."³⁹

Det handler altså ikke blot om det billede, man gerne vil fremstille af sig selv, men snarere det billede andre skal have indtryk af, at man gerne vil fremstille af sig selv.

En 'line' er en samlet betegnelse for den måde en person gebærder sig i en given social situation. Et mønster af både verbale og nonverbale handlinger. Gennem disse udtrykker man sit syn på selve samtalsituationen og derigennem altså også sin vurdering af deltagerne i denne. Denne vurdering gælder ikke kun de andre deltagere, men i høj grad også én selv.

Hvis den 'line' en person vælger, viser et billede af ham, som er i overensstemmelse med den vurdering, de øvrige parter i situationen har af ham, kan han siges at opretholde sit face, eller med Goffmans ord 'to be in face'.⁴⁰

Hvis en situation bringer informationer frem, som ikke kan integreres i den 'line', en person har skabt for sig selv, og derigennem sår tvivl om personens sociale værd, kan han siges at være 'in wrong face'.⁴¹

---

³⁸ Goffman, 1967, p. 319

³⁹ Goffman, 1967, p. 319

⁴⁰ Goffman, 1967, p. 320

⁴¹ Goffman, 1967, p. 321

Befinder man sig i en situation, hvor man ikke kender de øvrige deltagers forventninger til hvilken 'line', man skal tage, vil man finde sig selv 'out of face'. Med andre ord: Har man ikke en 'line' klar til den givne sociale begivenhed, vil man finde sig ude af trit med situationen.⁴²

Personer knytter følelser til både deres eget face og til andre personers face. Skaber situationen et face, som er negativt i forhold til, hvad man havde forventet, bliver man vred, skuffet, medlidende etc. Derfor er mødet mellem mennesker præget af forsøg på i det mindste at opretholde hinandens face og ofte også skabe et positivt face for sig selv og andre. Goffman benytter begrebet 'poise' om de egenskaber hos de kommunikerende, som skal modvirke tab af face⁴³. Disse egenskaber betragtes almindeligvis som basale sociale færdigheder. Der er ved 'poise' netop tale om at 'holde situationen i ligevægt', så ingens selvbillede lider skade. 'Poise' er altså en del af det 'facework', som udføres af alle mennesker i deres daglige liv for at beskytte deres selvbillede, og derigennem deres selvværd. En person forventes at forsøge at opretholde sit eget positive face, ligesom vedkommende også forventes at gå langt for at opretholde andres face. Det er denne vekselvirkning mellem selvrespekt og empati, som normalt vil tillade alle tilstedeværende at få rum til netop deres 'line'.

Det er vigtigt at understrege at Goffmans facework ikke blot beskriver den direkte mundtlige kommunikation. Alle former for menneskeligt samvær afspejler en slags socialt rollespil, som blot bliver mere manifest ved verbal og visuel kontakt.⁴⁴

De basale facework-strategier

Den sikreste måde for en person at undgå face-trusler på er naturligvis fysisk at undgå situationer, som indeholder en potentiel fare for en negativ vurdering af dennes sociale værd. Lykkes denne manøvre ikke, og befinder man sig i en facekrænkende situation, påbegynder man ifølge Goffman 'the corrective process'.⁴⁵ Denne proces indeholder en række trin som gennem kulturel vedtægt bruges til at genskabe ligevægten hos de impliceredes face:

---

⁴² Goffman, 1967, p. 321

⁴³ Goffman, 1967, p. 321

⁴⁴ Goffman 1967, p. 337-38

⁴⁵ Goffman, 1967, p. 338

-The challenge. Her henleder de implicerede opmærksomheden på normbruddet. Det antydes at facetruslen tages seriøst, og at der må rettes op på denne. Dette trin leder videre til:

-The offering. Her gives en af de implicerede, typisk 'krænkeren'⁴⁶, en chance til at rette op på situationen og genetablere ligevægten. Dette kan ske ved, at han enten giver compensation til den facekrænkede, eller straffer sig selv. En sidste mulighed er simpelthen at antyde at der var tale om en spøg.

-The accept. De implicerede kan vælge at acceptere krænkerens genetablering af face. Hermed slutter episoden.

-Thanks. Til sidst kan krænkeren udvise taknemmelighed over tilgivelsen fra de øvrige implicerede.

Denne 'korrektive cyklus' er grundmodellen for interpersonel rituel adfærd, men formlen kan brydes, hvis de involverede undlader at indlede et af trinnene. Dette kan f.eks. være udtryk for et bevidst ønske om at skade sit eller andres face. Indleder man en aggressiv brug af facework, kan det være et effektivt magtmiddel:

*"When a person treats face-work not as something he need be prepared to perform, but rather as something that others can be counted on to perform or to accept, then an encounter or an undertaking becomes less a scene of mutual considerateness than an arena in which a contest or match is held"*⁴⁷

I denne kamp handler det om at skabe så gunstige vilkår som muligt for sin egen 'line', alt imens man scorer point ved at fremdrage negative aspekter ved modstanderen og positive aspekter ved sig selv. Hovedformålet ved en sådan kamp er at bringe modstanderen til et punkt, hvor han/hun ikke kan reagere med andet end at trække sig fra kampen med et krænket face. Taberen må i sådanne tilfælde erkende sit face-tab og forsøge at tage revanche i næste ordudveksling.

Man kan diskutere, hvorvidt politikerne i en stiliseret samtalsituation som vores programmer knytter følelser til deres face. Aktørerne er alle trænede professionelle debattører, og man må formode, at de oven på deres 'personlige face' har endnu et 'professionelt face'. I deres egenskab af folkevalgte politikere repræsenterer de ikke blot sig selv, men også et parti, og derigennem en stor del af befolkningen. I den ideelle politiske diskussion ville alle angreb være rettet mod dette

---

⁴⁶ Egentlig: 'the offender'. Vi bruger i det følgende det mere værdiladede 'krænkeren' i vores oversættelse.

⁴⁷ Goffman 1967, p. 332

professionelle, demokratiske face, idet diskussionen ville omhandle ideologiske og økonomiske spørgsmål. Vi vil i det følgende vise, at dette ikke er tilfældet i de to programmer.

Facework i *valgduellen*

I *valgduellen* mellem Fogh og Lykketoft er den aggressive brug af facework koncentreret om benyttelsen af præsuppositioner. Det er i dette eksempel et skift fra en mere formel diskurs til en talesprogspræget metadiskurs, som markerer face-angrebet hos Anders Fogh:

*”AF: ...men før din forargelse den nu så’n flyder helt over så vil jeg godt lige minde om # at vi har afsat fem hundrede mio. mens I kun har afsat to hundrede mio....”*⁴⁸

Fogh kommenterer her på Lykketofts *”forargelse”* og derigennem den ’line’, han har valgt til samtalsituationen. Han benytter sig altså af en slags forebyggende facework-strategi. Fogh krænker Lykketofts face ved at mistænkeliggøre hans ’line’, og véd samtidig, at hvis Lykketoft svarer igen med en forarget bemærkning, vil det bekræfte spådommen. Målet er at bringe Lykketoft ’out of face’, dvs. bringe ham i tvivl om gyldigheden af den ’line’ han har valgt, og den retoriske fælde er svær at slippe ud af. Den meget strengt tilrettelagte form på tv-programmet muliggør en sådan planlægning fra Foghs side. Han kan give sig god tid til at udforme sit face-angreb, og først når den røde lampe blinker, kan Lykketoft byde ind.

Et næsten tilsvarende skift i diskurs fra Fogh ses i dette eksempel:

*”AF: ...og derfor ved jeg også når du hæver stemmen som du gør nu så er det fordi at vi har fat i noget du ikke rigtig bryder dig <om #...”*⁴⁹

Replikken er leveret i en humoristisk tone, men bærer en kraftig trussel mod Lykketofts face. Fogh kommenterer ved hjælp af den metadiskursive bemærkning *”når du hæver stemmen”* selve Lykketofts brug af facework. Denne afsløring af maskespillet er i sig selv et face-angreb, da den igen sætter spørgsmålstegn ved Lykketofts ’line’. Lykketoft reagerer ved efterfølgende instinktivt at udbryde et tørt grin, og han vil på denne måde beskytte sit eget face ved at markere, at der var tale om en vittighed. Samtidig kommer grinet dog til at fungere som både en ’challenge’, idet Lykketoft gør opmærksom på normbruddet, og en ’offering’, idet Lykketoft selv korrigerer normbruddet ved

⁴⁸ Bilag 1, p. 5.

⁴⁹ Bilag 1, p.3

at afvise det som en spøg. Spøgen og dens implikatur får dog lov at blive hængende, da programmets form ikke tillader Lykketoft at overtage ordet.

Vi nævnte tidligere Foghs præsupposition om eksistensen af en *"hemmelig aftale"* mellem Lykketoft og Jelled. Også i dette ligger der en aggressiv brug af facework fra Foghs side. Ordet *"hemmelig"* er naturligvis ikke velset i politisk sammenhæng og fungerer som en anklage om uærlighed. Samtidig er den hemmelige aftale en indirekte betoning af det tætte politiske forhold mellem Socialdemokraterne og De Radikale. Når Fogh i forlængelse af citatet med den hemmelige aftale beder Lykketoft *"kaste lys over"*, hvad der *"egentlig"* er forskellen på radikal og socialdemokratisk udlændingepolitik, ligger der en skjult indikation af, at der ingen forskel er. Vendingen *"kaste lys over"* markerer det uklare i forskellen mellem de to partier, mens adverbiet *"egentlig"* udtrykker Foghs holdning om, at han ikke kan se forskellen. Det tætte forhold mellem De Radikale og Socialdemokraterne bruger Fogh i sin sidste kommentar til Lykketofts svar til et face-angreb:

"...# ja # du har altså lavet den her hemmelige aftale med Jelled før valget blev udskrevet og vi ved jo # [/] vi ved jo at # da I sidst havde regering # der var det Jelled der bestemte så gad vide om ik' det bliver det igen."⁵⁰

Fogh præsupponerer på trods af Lykketofts benægtelse igen, at der eksisterer en hemmelig aftale og udbygger samtidig strategisk præsuppositionen til en indirekte anklage om, at det er Jelled, der har haft magten i forbindelse med aftalen. Argumentet for Jelleds magt er samtidig en præsupposition om, at det var Jelled, der styrede rundt med socialdemokraterne under Nyrup-regeringen. Dette markeres af ordene *"vi ved jo"*, og strategien er den samme som tidligere. Verbet *"ved"* markerer det indiskutabelt sande i, at det var Jelled, der var den bestemmende, og denne sandhed bestyrkes af det selvfølgelig i det adverbielle *"jo"*. Det personlige pronomen, *"vi"*, er til gengæld bevidst mere tvetydigt brugt, idet det kan henvise til partiet Venstre, til Fogh og Lykketoft i betydningen 'du og jeg' eller til hele befolkningen. Under alle omstændigheder bruger Fogh præsuppositionen til at antyde, at Lykketoft vil være under tøflen hos Jelled, hvis han får magten. Dermed krænker Fogh Lykketofts face. .

---

⁵⁰ Bilag 1, p.3

Er det en tilfældighed, at Fogh personificerer De Radikale gennem Jelved, selvom det ikke engang var hende, der var formand for De Radikale i hele perioden under Nyrup-regeringen? Jelved er en kvinde, og der er ingen tvivl om, at dette gør Foghs face-angreb på Lykketoft mere effektivt. Han bygger her på en kulturel vedtægt om, at det er et tegn på svaghed, at manden bliver styret af en kvinde. Herved bliver Lykketoft fremstillet som en svag leder samtidig med, at det antydes, at oppositionen på værdiplanet adskiller sig fra regeringen, idet den 'line', som Fogh tegner, er præget af handlekraftighed, konsekvens og stærkt lederskab. Effektiviteten i dette understreges af Foghs timing på det overordnede plan i forhold til programmets struktur. Citatet falder umiddelbart før rollerne i duellen byttes rundt, og Lykketoft får derfor ikke mulighed for at kommentere udtalelsen, men må tage fat på næste punkt uden at dementere præsuppositionen.

Også Lykketoft er bevidst om programmets fastlagte rammer og de muligheder og begrænsninger, de giver ham. I rundens sidste replik leverer han derfor en mængde skarpe angreb af både ideologisk og personlig karakter. Han venter til sidste øjeblik med at spille sine esser, da han ved at Fogh ikke får chancen for at kommentere på netop denne taletur:

*"ML: ...de første fem hundrede mio. til de ældre forsvandt # i løgn og omkostninger og administration..."*⁵¹

Ordet "løgn" er i politisk sammenhæng næsten den værste anklage, man kan blive udsat for, og et klart angreb på Foghs face. Om nedskæringerne præsupponerer Lykketoft: "...sådan vil det også gå igen...". Han påpeger herefter Foghs mangel på "vilje", endnu et sprængfarligt ord i politisk sammenhæng. Lykketoft afslutter sin taletur i en stil som ligger nærmere en tale til et vælgermøde, end et indlæg i en dialog:

*"ML: ...så går det på den her måde så fortsætter den politik (...) uforandret i de næste fire år hvis Anders Fogh Rasmussen får lov at fortsætte som statsminister..."*⁵²

Her rettes angrebene ikke mod personen Fogh, men mod den førte politik, og er på denne måde egentlig angreb på Foghs 'demokratiske' eller 'faglige' face. I hele denne sidste taletur ligger

---

⁵¹ Bilag 1, p. 5

⁵² Bilag 1, p.5

facekrænkelse i præsuppositionerne, som grundet *valgduellens* form ikke kan tilbagevises af modstanderen.

Facework i *Debatten*

Menneskers brug af 'poise' er ifølge Goffman essentiel for al social interaktion. Men hvad hvis samtalsituationen lægger op til et ønske om konflikt, som tilfældet er i *Debatten*? Brugen af facework er her endnu mere aggressiv end i *valgduellen*, og 'poise'-begrebet synes nærmest kun at være repræsenteret gennem studieværten:

*"Vært: Øhh # nej # lige et øjeblik ## nu bliver der for meget mundhuggeri rundt om det her bord..."*⁵³

Værten spiller i denne metakommentar rollen som mægler, da hverken Søvnald eller Espersen vælger at acceptere et facetab, og derfor nægter at afslutte ordvekslingen. Ved at henvise til diskussionens præg af "*mundhuggeri*" påtager han sig 'poise'-rollen.

En stor del af konflikten i *Debatten* er baseret på Marianne Jelveds 'line'. Hendes partis betænkning i folketinget og ikke mindst hendes egen artikel i Berlingske Tidende er udtryk for en aggressiv 'line', som betragtes som face-truende af modparten i diskussionen. En stor del af samtalen kan altså opfattes som en 'korrektiv proces', som er sat i gang af en hændelse udenfor vores konkrete analyseobjekt. Lad os se på eksemplet, hvor den eksterne face-trussel er en betænkning, som blev behandlet i folketinget:

*"CH: ...du skal have lejlighed til her i dag i denne udsendelse at sige om du mener at vi er racister..."*⁵⁴

Her gives Jelved en 'challenge' og får derfor en mulighed for at forklare eller tilbagekalde sit normbrud, så Claus Hjort og hans fløj ikke lider det facetab, det er at blive fremstillet som racister. Jelved benytter sig i sin 'offering' i første omgang af en taktik, som skal bagatellisere det facekrænkende indhold af ytringen: "*Det står der jo heller ik'*". Denne 'offering' bliver ikke accepteret af Hjort, og den følgende ordveksling bliver en lang stillingskrig, hvor Hjort fisker efter

⁵³ Bilag 2, p.5

⁵⁴ Bilag 2, p.1

en tilfredsstillende 'offering' fra Jelved, eksempelvis gennem ytringen: "<Marianne svar nu på det her>". Til slut bringes Jelved til at ændre taktik ved delvis at undskylde for udtalens krænkende indhold:

"MJ: ...I er ikke <racister og det er heller ik' det der står her>

CH: T.[/] tak <men hvorfor skriver I så det>"⁵⁵

Claus Hjort markerer sin 'accept' gennem at takke sin modstander, men Jelved fortsætter sin taletur med at gentage sin gamle 'offering', og konflikten kan starte forfra. Hjort får delvis oprejsning for sit krænkede face gennem den halvhjertede undskyldning fra Jelved, men den 'korrektive proces' stranded igen, da ingen af de to deltagere grundlæggende viser nogen vilje til at udvise 'poise'. Dette illustrerer, at brugen af facework er aggressiv og bruges til egen vinding, frem for at skabe gunstige vilkår for ligeværdig social interaktion.

Den følgende ordveksling er ligeledes et godt eksempel på de forsvarsmekanismer, der benyttes af deltagerne for at bevare deres eget positive face, frem for at skabe en meningsfuld debat:

VS: <men I tager fuldstændig fejl Søren i jeres nationalromantik>

SE: <Men er der ikke nogen stater hvor at...>

%com: Værten markerer at Villy Søvnald har ordet. Espersen drikker en slurk vand.

VS: I tager fuldstændig fejl. Det er ikke ekstreme kredse # det er helt almindelige mennesker

SE: Vel er det ej

VS: Jeg har venner i New York i USA # der engang forsvarede <danskerne>

CH<(mumler)>

SE:<I dine kredse # i New York>

VS: <Det gør # nej>

%com: Værten må hæve stemmen.

Vært: ja nu stopper [/] <nu stopper jeg lige det her +/->

---

⁵⁵ Bilag 2, p.3

VS: <Det er helt almindelige>⁵⁶

Søvndal lægger ud med at angribe Espersen troværdighed. Emfasen på ”fuldstændig” understreger facekrænkelsen. Desuden markerer han med ordet ”nationalromantik” en afstandtagen til hele Espersens *line*. Ordet har konnotationer i retning af nazitidens Tyskland og fremstiller et billede af Espersen, som ikke er i overensstemmelse med dennes selvbillede. Ingen af parterne har her noget ønske om at opretholde et positivt face hos modstanderen, og ordvekslingen bringes derfor ikke ind i ’den korrektive cyklus’. Søvndal kunne i stedet for sin første ytring have givet Espersen en ’offering’ ved f.eks. at omformulere nogle af de udtalelser, som han er uenig i. I stedet angriber han, og forsøget på at opnå enighed strandes. Espersen svarer igen med et: ”vel er det ej”, og markerer på denne måde, at heller ikke han er villig til at udvise ’poise’. Espersen er bragt ’in wrong face’, og Søvndal har stadig ordet. Han benytter det til at sætte sin egen ’line’ igennem: ”Jeg har venner i New York...”.

Espersen afslutter duellen med at afbryde Søvndals taletur med et personligt angreb på hans face. Ved værtens indgriben står specielt Søvndal tilbage med et krænket face, og på tonefaldet i begges afsluttende replikker fornemmes en vis frustration. Søvndal nægter at anerkende sit facetab og kæmper for at få sidste ord og omstøde Espersens dom over ham. Vinder af runden bliver Espersen som får held til at bryde ind i Søvndals taletur og give ham nådesstødet: ”I dine kredse...”.

Espersens emfatiske udtale af det personlige pronomen, ”dine”, fungerer som en præsupposition og et direkte personangreb på Søvndal. Gennem emfasen forudsætter Espersen et skel mellem sine egne kredse og Søvndals kredse, og ser man tilbage på de to deltageres tidligere ordvekslinger i diskussionen, er det tydeligt, at Espersen antyder, at Søvndals venner har relation til de ekstreme kredse. Diskursivt viser ord som ”venner” og ”dine” i eksemplet, hvordan diskussionen har taget en drejning væk fra det politiske og mod det rent private, hvilket understreges af, at Espersens præsupposition i eksemplet er møntet på personen Villy Søvndals troværdighed.

Ved dette greb udnytter Espersen rammerne for tv-konceptet *Debattens* konfrontationsmuligheder fuldt ud og får held til at agere i overensstemmelse med sin ’line’, samtidig med at han pådrager sin modstander et facetab.

---

⁵⁶ Bilag 2, p.5

Jelved og Claus Hjort har under hele diskussionen en intern kamp i kampen. I de tidligere eksempler har vi nævnt flere tilfælde, hvor Hjort benytter sig af hverdagsdiskurs i sine angreb på Jelved, men i nedenstående eksempel er rollerne byttet om:

MJ: <Du snakker uden om>

CH: <III lytter da ikke til os>

MJ: <Claus du snakker helt uden om # du snakker fuldstændig uden om>⁵⁷

I eksemplet bruger Jelved for første gang Claus Hjorts fornavn, hvor hun før har holdt sig til det mere formelle ”beskæftigelsesministeren”⁵⁸. Hjort selv har på daværende tidspunkt brugt Jelveds fornavn 7 gange (alene i vores uddrag), uden at hun har skiftet diskurs af den grund. Jelved starter ligesom Søvnald i foregående eksempel sit faceangreb med at afbryde modpartens taletur: ”<Du snakker udenom>”. Angrebet er rettet mod Hjorts troværdighed som debattør, og Jelved benytter det vakuum, der er opstået mellem taleturene til at gentage sætningen med tilføjelse af fornavnet Claus og det forstærkende adverbelle ”helt”. Sætningen gentages slutteligt for tredje gang, hvor det meget forstærkende ”fuldstændig” bliver tilføjet. Denne tretrins-raket fyres af, mens Hjort taler videre. Ved at bruge Hjorts fornavn og gentage sin pointe uden hensyn til taleture gennemfører Jelved et diskursskift, der samtidig fungerer som effektivt faceangreb. Hjort generobrer sin taletur, men står tilbage med krænket face. Den ’aggressive facework’-strategi har altså endnu en gang manifesteret sig gennem en afbrydelse af modstanderens ordstrøm.

Vi har nu set, hvordan deltagerne i de to tv-programmer bl.a. benytter sig af præsuppositioner og aggressivt facework for at opnå kontrol i samtalen. Nu vil vi vise, hvordan også brugen af billedsprog kan være et middel til at opnå magt indenfor den sociale interaktion.

Hverdagens metaforer

George Lakoff og Mark Johnson udgav i 1980 bogen *Metaphors we live by* (på dansk *Hverdagens metaforer*). Her ville de gøre op med tidligere teorier om metaforer ved at hævde, at metaforen er selve grundlaget for vores måde at opfatte verden omkring os på. Hvor begrebet ’metafor’ i mange tilfælde blev betragtet som en art litterær udsmykning af sproget, forsøgte Lakoff/Johnson at påvise, at hele vores dagligdags ordforråd er fyldt med billedskabende udtryk. For at kunne beskrive og

---

⁵⁷ Bilag 2, p. 8

⁵⁸ Se f. eks. bilag 2, p. 1

dermed forstå abstrakte begreber, må vi konstant konkretisere dem gennem metaforer, der leder tilbage til vores umiddelbare og fysiske erfaringer.

Ordet 'metafor' refererer ifølge Lakoff/Johnson ikke kun til et enkelt billedskabende udtryk som i traditionel forstand. I stedet refererer det til et overordnet sæt af metaforiske begreber. Disse begreber strukturerer de menneskelige tankeprocesser og afføder følgende en mængde billedskabende udtryk⁵⁹. Vi oplever altså verden gennem metaforer. Dette medfører, at metaforene bliver væsentlige i forhold til den måde, vi opfatter virkeligheden på, og (måske endnu vigtigere) den måde, vi er interesserede i, at andre skal opfatte den på. Den måde vi forstår begreber, ritualer og følelser indenfor vores kulturelle fællesskab er altså i høj grad præget af vores kollektive metaforvalg. Disse metaforer er konstant manifesterede, i alt fra religiøse ritualer til f.eks. måden vi diskuterer på.⁶⁰

Kulturelle metaforer som f.eks. **tid er en resurse** har ikke blot indflydelse på vores sprogbrug, men også på måden vores arbejdsmarked er indrettet på og på de værdier, som er fremherskende indenfor de vestlige kapitalistiske samfund.⁶¹ Mens de metaforiske begreber kan kaste lys over forskellige elementer eller egenskaber ved et givent begreb, kan de også skjule ligeså mange. Det som opfattes som virkeligt eller sandt indenfor et sprogligt fællesskab, hvad enten det er en religiøs menighed, en subkultur eller et politisk parti, er altså til en vis grad struktureret gennem metaforiske udtryk. På denne måde bliver virkelighedsopfattelsen reproducerende gennem sproget. Indenfor en given tekst kan en kreativ brug af metaforer bryde med en konventionel diskurs og derigennem udfordre magtstrukturerne i samfundet.

Kategorisering af de metaforiske strukturer

Lakoff/Johnson hævder som bekendt, at vores metaforiske begreber grundlæggende udspringer af menneskets fysiske erfaringer. Disse begreber kan groft inddeles i fire kategorier: Strukturelle metaforer, orienteringsmetaforer, ontologiske metaforer og personifikation/metonymi.

-De strukturelle metaforer er "*tilfælde hvor et begreb er metaforisk struktureret gennem et andet*"⁶², eksempelvis **diskussion er krig** (se næste afsnit).

---

⁵⁹ Se eksempler nedenfor.

⁶⁰ Lakoff/Johnson 1980, p. 24

⁶¹ Lakoff/Johnson, 1980, p. 263

⁶² Lakoff/Johnson, 1980, p. 24

-Orienteringsmetaforer udspringer af vores fysiske og kulturelle erfaringer og har at gøre med vores rumlige orientering: 'op/ned', 'ind/ud', 'foran/bagved' etc. Her bliver et begreb ikke direkte struktureret gennem et andet gennem ligheder i deres delelementer. Snarere bliver begreber her konkretiseret ved at føre dem tilbage til helt basale kropsmæssige erfaringer. Et eksempel er metaforen **godt er op; dårligt er ned**,⁶³ idet 'op' normalt forbindes med fysisk sundhed, mens 'ned' angiver sygdom eller underkastelse.

-De ontologiske metaforer udspringer af vores erfaringer med fysiske genstande og substanser. Gennem disse kan vi afgrænse dele af vores erfaring som entiteter eller substanser. Dette kan bl.a. ske gennem en **beholdermetafor**.⁶⁴

-Personifikation og metonymi kendetegnes ved at sætte en del af et begreb til at gælde for hele begrebet. F.eks gennem metonymien **institution for ansvarlige folk**⁶⁵.

Kendetegnende for alle disse metaforiske begreber er, at de gennem blot at repræsentere et udsnit af den virkelighed, de vil beskrive, bliver vigtige elementer i den produktion af værdier og identiteter som eksisterer indenfor diskursen.

Diskussion er krig

Begrebet 'diskussion' adskiller sig fra begrebet 'samtale' ved bl.a. at være struktureret gennem begrebet 'krig'. Altså: **diskussion er krig**.⁶⁶ For at forstå, hvad en diskussion er, og hvor den eksempelvis adskiller sig fra en dagligdags samtale, må vi ty til udtryk, som normalt bruges i forbindelse med fysisk konflikt. At vi forstår en diskussion gennem begrebet krig, medfører ikke blot at vi bruger krigsudtryk, når vi snakker om at diskutere. Det medfører også, at vi agerer som om diskussionen var en krig.

For at forstå at en samtale ikke længere blot er en høflig meningsudveksling, men en egentlig diskussion, kan man se på ligheder i delelementer i de to begreber 'samtale' og 'krig'. Hvis der er betydelige strukturelle ligheder mellem de to begreber, opfattes samtalen metaforisk som en diskussion. Altså:

---

⁶³ Lakoff/Johnson, 1980, p. 27

⁶⁴ Lakoff/Johnson, 1980, p. 36

⁶⁵ Lakoff/Johnson, 1980, p. 40

⁶⁶ Lakoff/Johnson 1980, kap. 15

*”Vi oplever en samtale som en diskussion når gestalten KRIG passer til vores perception og handlinger i samtalen”.*⁶⁷

I begge vores analyseobjekter er der tydeligvis tale om diskussion, da eksempelvis formålet ’sejr’ hurtigt afløser formålet ’en høflig social interaktion’.

Skatteloft og skattestop - metaforer i *valgduellen*

Vi har tidligere nævnt Foghs sproglige strategi om at fremstille Lykketofts skattepolitik som et uigennemskueligt skjul for stigninger i skat. Fogh underbygger denne strategi metaforisk. Ved at sidestille de metaforiske begreber ”*skattestop*” og ”*skatteloft*” bliver tolkningen af et enkelt sprogligt udtryk grundlag for diskussion. Begge udtryk er forsøg fra politikernes side på at konkretisere nogle ellers komplekse økonomiske strategier, så den almindelige dansker kan forholde sig til dem. Udtrykkene fordrer, at modtageren opfatter substantivet ’skat’ ved hjælp af et konkret fysisk billede. ’Skatten’ kan som følge heraf både stige og falde, altså opfattes som en entitet⁶⁸, en afgrænset fysisk mængde, der tilføres mere eller mindre indhold gennem metaforen **Abstrakte begreber er entiteter**. Metaforen **Skatten er en entitet** kan desuden udbygges til metaforen **Skatten er en fysisk byrde**. Dette ses i udtryk som ’skattetrykket’, ’skattelettelse’ og ’skattefri’. Opfattes skatten som en substans, der kan tilføres mere indhold (altså vokse) indenfor et fysisk rum, giver udtrykkene ’skatteloft’ og ’skattestop’ mening, fordi vi som modtagere i forvejen er bekendt med de overordnede metaforiske strukturer, der skabte disse hjemmelavede udtryk. Fogh sætter fokus på disse udtryk og deres betydning ved næsten konsekvent at lægge emfase på ’– stoppet’ og ’–loftet’.⁶⁹

Dette er et led i den overordnede strategi, der skal få ham til at fremstå som troværdig og klar i argumentationen og Lykketoft som det modsatte:

*” AF: ...det første svar du gav om det med skatteloftet ## det gør mig altså meget utryg ## Skattestoppet det er så enkelt at forstå fordi det er et stop for stigningen i skatterne ## men du vil afskaffe det # og indføre noget nyt der hedder et skatteloft...”*⁷⁰

⁶⁷ Lakoff/Johnson 1980, p. 97

⁶⁸ Lakoff/Johnson 1980, p.37

⁶⁹ Se eksempelvis bilag 1, p. 3

⁷⁰ Bilag 1, p. 3

Her mistænkeliggør Fogh Lykketoft på baggrund af hans metaforiske udtryk, der er en viderebygning af Foghs eget slogan om et skattestop. Fogh gør 'Skatteløftet' suspekt ved at betvivle klarheden af det metaforiske niveau i udtrykket. Han antyder at Lykketoft har en skjult dagsorden, som er uigennemskuelig for almindelige mennesker. Derfor må han pædagogisk forklare bluffnummeret: "...noget nyt der hedder...". Det væsentlige her er, hvad metaforen skjuler, snarere end hvad den siger om de reelle forhold.

Foghs hjemmelavede begreb 'skattestop' bygger desuden på den generelle antagelse, at skatter er en negativ ting. Denne antagelse er grundlæggende af ideologisk karakter og har rod i et verdensbillede som er økonomisk funderet. Den virkelighed, som repræsenteres, er bl.a. struktureret gennem kulturelle metaforer som: **skatten er en fysisk byrde, tid er en resurse og arbejde er en resurse**. Da disse metaforer er med til at producere virkeligheden i vestlige samfund, bliver menneskelige værdier som mening i tilværelsen, frihed og tryghed direkte forbundet med økonomiske problemstillinger.⁷¹ Fogh demonstrerer denne kobling ved sin ytring "Det gør mig altså meget utryg". Sætningen er omkranset af to længere pauser, og adjektivet "utryg" bliver suppleret af de forstærkende adverbier "meget" og "altså". Det værdiladede 'tryghed' sættes ind i en økonomisk kontekst og er på denne måde med til at formidle Foghs forståelse af verden. Fogh demonstrerer her sin magt ved at fastholde sit eget værdisystem som værende skaber af 'tryghed'. Alene det faktum, at disse værdier forsøges erstattet af "noget nyt" gøres suspekt og sættes i forbindelse med ordet "utryg". Her er altså et eksempel på, hvordan Fogh ved hjælp af et metaforisk begreb er med til at fastholde og formidle sit verdensbillede gennem sprogets ideationelle funktion.

Fogh benytter sig i næste eksempel af metaforisk sprogbrug på det metadiskursive plan:

AF: "Jeg tror egentlig at folk er ret trætte af alt det her med at vi står og dunker hinanden oven i hovedet med tal som ingen har en levende chance for at vurdere # sku' vi ikke snakke om indhold # skulle vi ikke snakke værdier..."⁷²

Her placerer Fogh sig på niveau med folket og præsupponerer, at Lykketoft er elitær i sin fagsnak. Han bringer desuden fokus hen på det faktum, at der er en vigtig tredjepart i denne diskussion, nemlig vælgerne som ser udsendelsen i fjernsynet. Han udfordrer herved den diskurs, som

⁷¹ Lakoff/Johnson 1980, p. 262

⁷² Bilag 1, p. 4

Lykketoft er repræsentant for og annullerer derigennem nærmest samtlige Lykketofts argumenter. Emfasen bliver lagt på de positive ord: ”indhold” og ”værdier”. På denne måde skaber Fogh på formens præmisser et negativt billede af netop formen.

Den folkelige vending: ’At dunke hinanden oven i hovedet’ er forankret i den metaforiske forståelse af diskussion som fysisk konflikt og er desuden en måde at konkretisere en ellers abstrakt størrelse som et økonomisk argument. Fogh kan ved dette metaforvalg fremhæve netop de negative egenskaber ved sådanne argumenter. Faglig økonomisk snak forbindes metaforisk med den fysiske smerte, som opstår, når man bliver dunket oven i hovedet med en genstand, og ikke med det faktum, at den kan føre til en forståelse af politikernes fordelingspolitik. Metaforen skjuler altså her en del af virkeligheden og bliver et effektivt middel til at opnå en magtposition i samtalen. Fogh bevæger sig desuden med den metaforiske bemærkning op på samtalens metaniveau. Ved så at sige at ’træde ud af diskussionen’ for en kort bemærkning og betvivle dens præmisser kan Fogh afsløre modstanderens tale som rent blændværk. Han erkender, at han er del af et politisk spil og ved at understrege dette med jævne mellemrum, kan han fra det metadiskursive plan fremstå som en person med integriteten i behold og en sund skepsis overfor politikernes sprogbrug.

Metaforer i *Debatten*.

Debatten er i høj grad præget af metadiskurs, hvilket eksempelvis manifesterer sig igennem metaforen **diskussion er krig**. Studieværten markerer allerede i sin indledning denne metaforiske strukturering. Han taler om Jelveds ”kraftige angreb”.⁷³ Claus Hjort mener senere, at Jelved ”forpester debatten ved hele tiden at angribe”.⁷⁴ Villy Søvndal hævder, at ”Claus Hjort får penge for at være strateg i Venstre”.⁷⁵

De deltagendes sprogbrug markerer altså her, at de grundlæggende præmisser for samtalen er identiske med præmisserne for en væbnet konflikt. Metaforen **diskussion er krig** manifesterer sig i de deltagendes sprogbrug og kropssprog og rækker så at sige helt ud over selve samtalsituationen. Studiets opbygning placerer de stridende parter på hver deres fløj, flankeret af en allieret, og som tidligere nævnt markerer studieværten disse fronter bl.a. ved at nikke mod højre, når han snakker om regeringen og dens allierede DF.⁷⁶ Kameraet følger den angrebnes ansigtsudtryk, mens hun/han

---

⁷³ Bilag 2, p. 1

⁷⁴ Bilag 2, p. 1

⁷⁵ Bilag 2, p. 3

⁷⁶ Bilag 2, p. 9

overføres, så effekten af angrebene kan følges på tæt hold. DR's fremstilling af hele samtalsituationen er med lidt god vilje en stilisering af en væbnet konflikt.⁷⁷

Opfatter man en diskussion som et lineært forløb i tid, med et klart start- og sluttidspunkt, danner det grundlag for endnu en metafor: **Diskussion er en rejse**. Her bevæger de implicerede sig fra A til B og kan desuden ændre kurs undervejs for til sidst at ende ved slutpunktet.⁷⁸

I *Debatten* understreger studieværten sin styrende rolle ved at benytte sig af vendingen: "...*nu griber jeg lige fat i styrepinden...*".⁷⁹ Værten markerer metaforen ved at gribe ud efter en fiktiv styrepind. Her bevæger metaforen sig ligesom i tilfældet med krig ud over selve samtalsituationen og manifesterer sig som en fysisk handling. Rejsemetaforen benyttes desuden som et magtmiddel. Dette kan bl.a. ses i et eksempel:

*"CH: ...du er jo helt ude i det absurde med dine angreb her..."*⁸⁰

Her antyder Claus Hjort, at Jelved har forladt rejsens planlagte rute, og derigennem ikke er villig til at samarbejde.

Hele det taktiske spil, som kendetegner den politiske diskurs, bliver desuden omdrejningspunkt for uddraget af *Debatten*, hvor betydningen af krigsmetaforen "*del og hersk*" bliver diskuteret. Her udkæmpes der altså på meta-niveau et slag om betydningen af en metafor. Jelved bruger Napoleon-citater til at fremstille Fogh som en egenrådig magtperson. I samme forbindelse sammenligner Jelved Fogh med den russiske leder Putin, for at udbygge sit billede.

Ifølge Lakoff/Johnson⁸¹ er det som bekendt kendetegnende for vores metaforbrug, at vi overfører delelementer fra ét begreb for at forklare et andet. De to begreber er altså ikke identiske, og netop derfor opstår metaforen. I Jelveds tilfælde er det Putins magtfuldkommenhed og elementer af hans politik, som overføres til Fogh. Putin fremstilles herefter i et videoklip fra sin mest prætentiose og magtsyge side, og der sås derfor tvivl om graden af overlap mellem de to billeder 'Putin' og 'Fogh'. Overførslen af delelementer overdrives altså fra DR's side for at skærpe fronterne i debatten. Jelved må efterfølgende forsvare sig: "... *det er jo ikke Putin som sådan*> # *altså det er jo billedligt talt*

⁷⁷ Lakoff/Johnson 1980, kap. 16

⁷⁸ Lakoff/Johnson 1980, p. 105

⁷⁹ Bilag 2, p. 5

⁸⁰ Bilag 2, p. 7

⁸¹ Lakoff/Johnson 1980, kap. 15

ik' ...".⁸² Billedsproget bliver af den modsatte fløj med vilje opfattet som en direkte sammenligning, og brugt til et angreb på Jelveds troværdighed: "*Marianne altså, du kan jo ikke blive ved med at stå og bræge...*".⁸³ Tolkningen af et udtryks metaforiske niveau bliver altså endnu en gang et stridspunkt i debatten.

Metaforiske udtryk kan også være bærere af ideologi. Magtforholdet mellem regeringen og oppositionen danner ramme om begge vores uddrag af *Debatten*, og netop ordet 'magt' bliver ofte centralt i argumentationen:

*"MJ: ...statsministeren har valgt sin magtbase i folketinget med Dansk Folkeparti # statsministeren har magten..."*⁸⁴

Her bruger Jelve en ontologisk metafor med det hjemmelavede ord 'magtbase'. En base ud fra hvilken magten udøves. En base (egl. basis) er i den fysiske verden et urokkeligt fundament.⁸⁵ At denne base er placeret midt i en ellers demokratisk institution som folketinget, understreger Jelveds billede af Fogh som magtfuldkommen. Bliver vi på metaforens fysiske niveau, ses det, at folketinget forstås som et afgrænset fysisk rum vha. en **beholdermetafor**.⁸⁶ At en urokkelig magt findes indenfor entiteten 'folketinget' er i modstrid med selve demokratiet, som bygger på forhandling. På denne måde fremstår Foghs projekt udemokratisk. Jelve understreger yderligere sin pointe om statsministerens egenrådighed metaforisk ved sin brug af personificeringen, **statsministeren for partiet Venstre**.

Jelveds senere snak om "*del og hersk*" kunne desuden antyde en overordnet strategi for Jelveds metaforvalg: Ordet "*magtbase*" har ligesom "*del og hersk*" konnotationer i retning af militærprog og krig. Disse ytringer kunne ses som udtryk for Jelveds selvbillede overfor hendes billede af Fogh. Jelve er demokratiets repræsentant, der må kæmpe mod Foghs egenrådighed, som associeres til krig og magtfuldkommenhed. Jelveds sammenligning af Fogh og Putin, samt hendes bemærkninger om krænkelse af menneskerettigheder⁸⁷ understøtter dette.

---

⁸² Bilag 2, p. 7

⁸³ Bilag 2, p. 7

⁸⁴ Bilag 2, p. 1

⁸⁵ ODS: "En underdel, hvorpå noget hviler" (<http://ordnet.dk/ods/>)

⁸⁶ Lakoff/Johnson 1980, p. 40

⁸⁷ Bilag 2, p. 2

Ideologisk set placerer Jelved sig på en fløj, hvor krig per definition betragtes negativt. Hun bruger altså her metaforen til effektivt at fremhæve en mængde negative egenskaber ved sin modstander på den relativt korte taletur. Værd at bemærke er det også, at statsministerens magtbase ”med Dansk Folkeparti” gøres suspekt, da DF jo ikke er et regeringsparti, og derfor ideelt set burde have samme grad af indflydelse som de øvrige oppositionspartier.

Metaforene understreger programmets konfrontative karakter og er med til at etablere programmets kraftige metadiskurs.

Analyse af den diskursive praksis i valgduellen

Valgduellen er optaget live fra Musikhuset i Århus, og der er dermed ikke tale om nogen ’separation’⁸⁸ tidsmæssigt mellem afsender og modtager. Derfor er der heller ikke mulighed for at redigere i programmet, før det når ud til seeren, og af samme grund spiller forberedelsen til programmet en væsentlig rolle for de to politikere. Samtidig giver tv-mediet mulighed for at reproducere den enkeltes udsagn i nye kontekster, hvilket øger presset og gør det umuligt for politikeren at benægte en udtalelse fremsat i medierne. Vi har set valgduellens taktiske præg illustreret i den tekstlige analyse, og vi vil nu gå nærmere ind i, hvordan disse taktikker understøttes gennem en kompleks blanding af forskellige diskurser.

Diskursiv analyse af valgduellen.

En af de slående forskelle på de to politikere i valgduellen er, at Anders Fogh i høj grad prioriterer at tale i en hverdagsdiskurs, hvor Lykketofts diskursbrug er mere officiel og økonomisk. Dette kan eksempelvis illustreres gennem diskussionen om skattepolitikken. Fogh understøtter her sin taktik om at fremstille Lykketofts politik som et blændværk i modsætning til regeringens enkle politik gennem brug af en hverdagsdiskurs:

”**AF**:...# kan du forklare mig ved det skatteloft # hvilke skatter kan ikke stige # under det skatteloft.”⁸⁹

Spørgsmålet er formuleret i et let forståeligt sprog uden brug af økonomiske fagtermer med undtagelse af sammensætninger med ordet skat. Samtidig agerer Fogh i spørgsmålet bevidst på en

---

⁸⁸ Udtrykket er taget fra Drotner, 1996, p. 24

⁸⁹ Bilag 1, p. 1

måde, der antyder, at han har svært ved få forstå Lykketofts skattepolitik, hvilket verbet ”forklare” i eksemplet understreger. Emfasen på ordet ”ikke” bestyrker denne iscenesatte uklarhed, fordi det netop antyder, at Fogh tolker Lykketofts skatteloft som værende lig skattestigninger. Ved at bede Lykketoft ”forklare” får spørgsmålet også den funktion, at det tvinger Lykketoft ud i en kompliceret redegørelse, der diskursivt har et langt mere officielt præg end Foghs spørgsmål. Dette kan bl.a. illustreres ved at sætte Lykketofts svar i trappediagram:

”ML: (0)Det skatteloft (1) vi har defineret (0) det er # (1) at ingen skat eller afgift kan stige i hurtigere tempo (2) end folkepensionen stiger i procent ## (0) og det vil sige # (1) hvis man har et hus (2)* der var vurderet for tre år siden til halvanden million # (1) så kan det aldrig fra det ene år til det andet få nogen stigning i sin egen [/] ejendomsværdiskat # på mer’ end det (2)* der svarer til 40 kroner om måneden...”⁹⁰

Hvor Foghs spørgsmål ovenfor var formuleret i korte helsætninger, er det slående, at Lykketoft i sit svar benytter en langt mere indviklet sætningsstruktur, der forekommer officiel og skriftsprogligt relateret. Anskuer man på trods af pauserne ovenstående citat som én lang helsætning, er det kendetegnende, at Lykketoft hele tre gange når ned på niveau to i trappediagrammet, hvilket i de to tilfælde markeret med * skyldes brug af relativsætninger, der ellers oftest hører til i skriftsproglige sammenhænge. Den officielle og økonomiske diskurs understreges gennem ordvalget, der indeholder flere økonomiske termer som eksempelvis ”afgift”, ”procent”, ”vurderet”, ”ejendomsværdiskat” og verbalsubstantivet ”stigning”. Ved at få Lykketoft ud i disse abstrakte vendinger bestyrker Fogh sin målsætning om at få Lykketofts skattepolitik til at fremstå som dunkel og indviklet. Fogh derimod roder sig sjældnere ud i den slags forklaringer. Vi nævnte tidligere citatet:

”...jeg tror egentlig at folk er ret trætte af alt det her med at vi står og dunker hinanden oven i hovedet med tal som ingen har en levende chance for at vurdere...”⁹¹

Lykketofts spørgsmål, som Fogh i citatet skal besvare, handlede om en offentliggørelse af tal fra en undersøgelse lavet af ”Institut for konjunkturanalyse”, og eksemplet viser, hvordan Fogh ved brug af en metadiskurs får drejet spørgsmålet i en helt anden retning ved at iscenesætte sig som folkets talsmand. Gennem metadiskursen præsupponerer han, at Lykketofts økonomiske spørgsmål er

---

⁹⁰ Bilag 1, p. 1

⁹¹ Bilag 1, p. 3-4

irrelevant for befolkningen, og bruger dette som et argument for ikke at bruge hele sit minuts svartid på det politiske spørgsmål. Han prioriterer at gå i bredden frem for i dybden, hvilket både styrker hans egen interesse om en bred vælgerskare og tv-stationen DR's interesse om et højt seertal. Metabemærkningen er samtidig udtalt i en hverdagsdiskurs, og det samme er tilfældet i dette eksempel, der er Foghs sidste ord i runden:

"...vi har afsat fem hundrede mio. mens I kun har afsat to hundrede mio. ## så vores chance for at nå målet er noget større end din chance."

Fogh slutter altså mod sine egne ord af med at dunke Lykketoft i hovedet med tal, men i ordvalget er der her tale om tal, der er lette at vurdere i forhold til Lykketofts brug af procentuelle tal i citatet ovenfor. Foghs to konkrete tal bliver tilsat emfase for at pointere forskellen i Foghs favør. Det er her slående, at Foghs hverdagsdiskurs bærer præg af inspiration fra reklameverdenens diskurser. Fogh markedsfører sig selv ved at pointere, at det produkt, han står for, er bedre end modpartens. Dette kommercielle budskab styrkes af emfasen på de personlige pronomener, "vi" og "vores" overfor "I" og "din". Markeringen af modsætningerne styrker den let forståelige pointe om, at regeringen har større chancer for at "nå målet" end Lykketoft.

Citaterne fra Fogh illustrerer tydeligt Faircloughs pointe om sammenhængen mellem form og indhold⁹², idet Foghs let tilgængelige hverdagsdiskursive ordvalg har relation til hans fokusering på klarheden i Venstres politik. Lykketofts diskursbrug er derimod som eksemplet ovenfor viste mere officiel og langt mere økonomisk præget, hvilket er helt bevidst. Hvor Fogh bruger den enkle form til at beskylde Lykketoft for en indviklet politik med skjulte dagsordner, er Lykketofts strategi at angribe Foghs såkaldt enkle politik for mangel på sammenhæng:

"ML: Ja men der er jo heller ikke i denne sag nogen som helst sammenhæng mellem mål og midler målene lyder jo smukke..."⁹³

Lykketoft bruger flere gange i duellen den slogan-prægede vending om manglen på sammenhæng mellem "mål og midler", hvilket understreger hans økonomiske strategi om at anklage Foghs politik for at mangle de fornødne økonomiske resurser. Brugen af allitteration er delvist inspireret af en reklamediskurs. Lykketofts strategi illustreres bl.a. ved beskrivelsen af målene ved det lettere

---

⁹² Jf. p. 4

⁹³ Bilag 1, p. 4

ironisk udtalte adjektiv ”smukke” og igennem brugen af adverbiet ”jo”, der indikerer, at målene kun er sminke uden relation til virkeligheden. Lykketoft fokuserer altså på det helt konkrete økonomiske som i dette eksempel om regeringens besparelser på uddannelsesområdet:

”ML: ...ku vi ikke tage hinanden i hånden og be’ om # at Institut for konjunkturanalyse offentliggjorde de der tal så vi ku komme helt til bunds i # hvor meget I egentlig har skåret på uddannelserne.”⁹⁴

Ordvalget i citatet illustrerer, hvordan Lykketoft blander en officiel og økonomisk diskurs, f.eks. institutionen ”Institut for konjunkturanalyse” og verbet ”offentliggjorde”, med hverdags vendinger som at ”tage hinanden i hånden”. Resultatet bliver et konkret økonomisk spørgsmål, der samtidig er en anklage mod den manglende sammenhæng mellem mål og midler hos regeringen. Lykketoft spørger således på trods af, at undersøgelsen ikke er offentliggjort ikke **om**, der er skåret på uddannelserne, men om ”hvor meget”, der er skåret. Spørgsmålet er derfor en præsupposition, der illustrerer en klar mistillid til regeringen.

Diskursblanding og intertekstualitet i *valgduellen*.

Vi kan ud fra tekstanalysen og ovenstående udlede fire markante diskurstyper i valgduellen: Hverdagsdiskurs, officiel økonomisk diskurs, metadiskurs og en reklameorienteret diskurs. Den politiske diskurs i programmet fremstår derved som en kompleks blanding af diskurser, men illustrerer samtidig, hvordan det politiske spil ikke blot handler om at fremlægge sin egen politik, men i høj grad også om at nedgøre modstanderen. Mediekonceptet med den korte svartid gør, at denne løsning oftere vælges. Lykketofts længere økonomiske forklaring af partiets skattepolitik i det tidligere citat virker således problematisk set i forhold til den korte svartid, hvor punchlines om modstanderens politik er mere effektive.

Forskellen på de to politikere ligger således i Lykketofts mere traditionelle brug af en officiel økonomisk diskurs, som Anders Fogh stort set undlader at bruge. Lykketofts sprogbrug bliver derved lidt mere abstrakt end Foghs, hvilket også ses i hans brug af manifest intertekstualitet. Et eksempel er den direkte omtale af undersøgelsen fra ”Institut for konjunkturanalyse”, som Lykketoft refererer til som en del af ”stop nu-kampagnen” fra de studerendes organisationer. Han introducerer denne i bestemt form og præsupponerer herigennem, at seeren har kendskab til de

---

⁹⁴ Bilag 1, p. 3

studerendes kampagne. Den intertekstuelle reference kan samtidig anskues som et politisk magtmiddel, der understreger, at de studerendes organisationer står bag Lykketoft. Det samme er tilfældet med Lykketofts abstrakte intertekstuelle reference til Danmarks ”*internationale forpligtelser*” i argumentet for udlændingepolitikken. Der er næppe mange seere, der har fuldt kendskab til disse forpligtelser, men som argument for en udlændingepolitisk linje er referencen logisk uanset kendskabet til indholdet i de konkrete skrivelser.

Fogh derimod bruger sjældnere den slags abstrakte referencer. Når han eksempelvis refererer til kommunalreformen er fokus ikke på indholdet i den, men på formen og det faktum, at Lykketoft vil ændre antallet af skatteudskrivende led fra tre til to⁹⁵. Foghs politiske diskurs kan således anskues som kreativ ved prioriteringen af en enkel form, der kommer til udtryk gennem en blanding af hverdagsdiskurs, metadiskurs og en diskurs inspireret af reklameverdenen.

På trods af de få abstrakte referencer står Fogh dog for valgduellens mest opsigtsvækkende intertekstuelle reference i sin præsupposition om den hemmelige udlændingepolitiske aftale mellem De Radikale og Socialdemokraterne. På dette punkt var receptionen af udsendelsen hos flere politikere og især De Radikales Marianne Jelved meget negativ. Fogh blev i efterfølgende valgudsendinger direkte anklaget af oppositionen for at postulere noget usandt, fordi også Jelved benægtede at have kendskab til aftalen.⁹⁶ Udsendelsen blev dermed et led i en større kæde af kommunikative begivenheder, hvilket vi vender tilbage til i afsnittet om diskursordnen.

Analyse af den diskursive praksis i *Debatten*.

Debatten transmitteres ligesom *valgduellen* direkte, hvilket lægger et stort pres på politikerne.

Formen på programmet er kun delvist skemalagt på forhånd. Selvom værten har magten over den overordnede struktur og fordelingen af taleturene, bliver en del af den diskursive praksis for politikerne således at sørge for at få sat deres præg på programmet. Omvendt er seerskaren også mindre end i *valgduellen*, hvilket fra de involveredes side burde mindske fokus på receptionen. Programmet bliver sendt på den ’smalle’ DR2-kanal, og produktionen bærer præg af et lavere budget end *valgduellen*. Hvor *valgduellen* er et stort anlagt og planlagt show, foregår *Debatten* i et mindre studie, der er enkelt indrettet og møntet på tæt konfrontation. Vi har set det konfrontative element illustreret i tekstanalysen i form af bl.a. modsætningsrelationer, face-angreb og metaforer,

---

⁹⁵ Bilag 1, p. 2

⁹⁶ <http://www.dr.dk/nyheder/htm/baggrund/tema2005/fvvalg>

og vi vil nu undersøge, hvordan konfrontationen giver sig udslag i en kompleks sammenblanding af diskurser.

Diskursiv analyse af *Debatten*.

Det mest slående ved diskursbrugen i *Debatten* er den dominerende brug af metadiskurs.

Metadiskursen giver sig ofte udslag i personangreb som i dette eksempel, hvor Claus Hjort anklager Jelved:

CH: ”...jeg synes Marianne # at du forpester debatten ved hele tiden og angribe # personificere være lidt hadefuld...”⁹⁷

Det personlige i angrebet ses både ved tiltalen af Jelved ved fornavnet, Marianne, og ved citatets emotive karakter, der kan aflæses ud fra adjektivet ”hadefuld”, verberne ”angribe” og ”personificere” og især ud fra den emfatiske udtale af verbet ”forpester”. Citatet er dermed en blanding af metadiskurs og en emotivt ladet hverdagsdiskurs, der er mere knyttet til privatpersonen Claus Hjort, end hvad man kunne forvente i en politisk debat. Da citatet netop drejer sig om debatten, får det samtidig en noget paradoksal karakter.

Metadiskursen har også et emotivt præg i dette citat:

”CH: ...det krænker mig at du taler om demokratiet på den måde...”⁹⁸

Hjort betoner her det følelsesladede verbum ”krænker”, der sammen med omtalen af Jelved gennem det personlige pronomen ”du” giver diskussionen en privat karakter. Metadiskursen bliver samtidig et effektivt magtmiddel, fordi Claus Hjort ved at kommentere måden, hvorpå Jelved ”taler om demokratiet”, placerer sig i en forsvarsposition for en større sag, nemlig demokratiet. Der er ingen tvivl om, at denne konfrontation om demokratiet er fremprovokeret gennem den diskursive praksis i forbindelse med redaktionen af programmet. Billedindslaget, hvor Putin marcherer gennem folkemængderne til marchmusik, sætter Jelveds sammenligning mellem Fogh og Putin på spidsen, og værtens voice-over udbygger dette:

---

⁹⁷ Bilag 2, p. 1

⁹⁸ Bilag 2, p. 7

”Vært: ...men han er måske ikke ligefrem kendt som nogen # stor demokrat # efter %com: Klippet med Putin stopper.

Vært: vores standard Marianne Jelved er Fogh en slags øh Putin-figur.”⁹⁹

Værten benytter sig her af en hverdagsdiskurs, der bevidst forenkler Jelveds udtalelse. Ved netop at pointere, at Putin ikke er kendt som en ”*stor demokrat*” efter ”*vores standard*”, lægger han direkte op til konfrontationen om demokratiet i citatet ovenfor. Ordvalg og tonefald er samtidig humoristisk, hvilket sammen med konfrontationerne øger programmets underholdningsniveau. Konfrontationerne i *Debatten* har dog indimellem også en mere officiel politisk karakter som i dette citat, hvor Jelved forsvarer De Radikales udtalelser i Claus Hjorts medbragte betænkning:

”MJ: Hvordan kan det være at vi # af # m [/] Europarådets menneskerettighedskommisær ## får en kritik # for at krænke menneskerettighederne...”

Jelved bruger her en mere traditionel politisk diskurs, hvilket eksempelvis ses gennem den intertekstuelle reference til ”*menneskerettighederne*”. Den politiske diskurs bliver her et magtmiddel, der understreger, at Jelveds synspunkter er bakket op internationalt både i og udenfor Europa. Tendensen er dog, at den politiske diskurs bliver ført ned på et hverdagsdiskursivt niveau. Den politiske argumentation ovenfor bliver således afbrudt af Hjort, der hellere vil have et konkret svar:

”CH: Er vi racister eller er vi <ikke racister>”

Citatet viser dels, hvordan Hjort har bearbejdet diskursen fra den offentlige diskurs i betænkningen til hverdagsdiskurs og dels, hvordan han forsøger at forsøge at få Jelved til at gøre det samme. Samtidig gør han en offentlig udtalelse fra De Radikale i folketinget til en personlig sag mellem ham og Jelved, hvilket er med til at nedbryde grænsen mellem det offentlige og det private. Samme tendens ses i ordvekslinger mellem Søvnal og Espersen:

”VS: <Og vi siger at den måde statsministeren # leder det her land på # i en krise # der betyder at Danmark fra at være højt rangerende på alverden [/] i alverdens lande # vi kunne rejse i hele

---

⁹⁹ Bilag 2, p. 6

*verden med et dansk flag # det åbnede døre ## i de sidste år er der sket det at Danmark er rutsjet ned i international anseelse +/-*¹⁰⁰

Søvndals diskurs er her svær at kategorisere præcist. Omtalen af Anders Fogh som ”statsministeren” og formuleringer som ”international anseelse” er eksempler på officiel politisk diskurs, mens eksempelvis participium-formen ”rutsjet” er hverdagsprogligt præget. Det er dog tydeligt, at udtalelsen har et officielt politisk budskab om Danmarks anseelse internationalt, og argumentationen kan derfor relateres til Jelveds brug af menneskerettighederne som intertekstuel reference ovenfor. Følgende citat viser, hvordan Espersen drejer Søvndals udtalelse om danskernes mulighed for at ”rejse i hele verden med et dansk flag” ind i en mere personlig retning:

”SE: ...jeg er stolt over at rejse ud i verden stadigvæk med flaget # du kan bare lade dit blive hjemme Villy...”

Hvor Søvndals omtale af det danske flag havde et politisk budskab om Danmarks status i verden, gør Espersen det til en personlig forskel på ham og Søvndal. Espersen trækker med andre ord Søvndals citat ned på et hverdagsdiskursivt plan ved netop at henvende sig personligt til Søvndal ved fornavnet, Villy. At Espersen er ”stolt” over at rejse ud med ”flaget” illustrerer samtidig, hvordan hverdagsdiskursen hos Espersen har nationalistiske undertoner. Citatet kunne give associationer til korsridderne, hvilket understøttes af hans kommentar om, at Danmarks negative status i de ”muslimske” stater er et ”ridderslag”. Bruger Espersen her sin baggrund fra Den Danske Forening til bevidst at provokere? Ordet ”ridderslag” falder med dets gammeldags klang i hvert fald uden for enhver anden diskursiv brug i programmet og udfordrer både Søvndal og grænserne i *Debatten*.

Diskursblanding og intertekstualitet i *Debatten*.

Debatten er således et udtryk for en kompleks blanding af diskurser, hvor skellet ikke altid er til at definere klart. Eksempelvis er Søvndals nedsættende omtale af Dansk Folkepartis ”nationalromantik” ikke blot et udtryk for en litterært inspireret diskurs, men er samtidig et eksempel på en kompleks metadiskurs, fordi ordet er en kommentar til Espersens provokerende nationalistiske undertoner.

---

¹⁰⁰ Bilag 2, p. 3-4

Det diskursive billede bliver derfor ikke enkelt, men vi kan dog udfra tekstanalysen og foregående afsnit udlede, at det især er metadiskurs, hverdagsdiskurs og til dels en mere officiel politisk diskurs, der blandes. Den dominerende metadiskurs kan direkte aflæses fra programmets emne om den politiske tone, men bliver, som vi har illustreret, i langt højere grad brugt som et effektivt middel i angreb mod modparterne i duellen. Diskursbrugen bliver dermed reproducerende, fordi politikerne fortsætter i den tone, som de diskuterer anstændigheden af. Samtidig bliver metadiskursen, som vi har set talrige eksempler på, ofte brugt som et argument for at sætte sin egen dagsorden ved at afskrive modstanderens tone.

Skal man se diskursbrugen som fornyende, er det altså snarere i retning af forværring af den politiske tone. Det handler med andre ord udelukkende om at få sine egne argumenter igennem og nedgøre modstanderen, hvilket også kan spores flere steder i brugen af intertekstualitet. Hjorts oplæsning fra den medbragte betænkning er et klart eksempel på manifest intertekstualitet, der udelukkende har til formål at trumfe hans egen dagsorden igennem. Intertekstualiteten bruges som et magtmiddel i diskussionen, hvilket denne ordveksling mellem Jelved og Espersen også illustrerer:

”MJ: Tolv forfattere kommer med en erklæring ## 22 tidligere ambassadører gør det ## der er ikke noget at komme efter.

SE: Ah.

MJ: De har ikke forstand på det her ## der er ikke brug for og høre eller komme være i dialog med dem +/.

SE: <Og en og 21 kunstnere>

MJ: <Og s [/] synes jeg>

SE: Sammen med Salman Rushdie kom med en modsat erklæring.”¹⁰¹

Diskussionen mellem de to politikere bliver her til en kamp om, hvem der har den stærkeste intertekstuelle reference. Ved at nævne forfatteren Salman Rushdie som en autoritet for sin reference, underbygger Espersen sit tvedelte verdenssyn med et skarpt skel mellem muslimske lande og demokratiske lande. Rushdie er ikke blot en respekteret forfatter, men har også en fatwa

---

¹⁰¹ Bilag 2, p. 7

hængende over hovedet i Iran, og i relation til brugen af ordet "ridderslag" bliver Rushdies navn derfor den ideelle reference for Espersen.

Analyse af diskursordenen.

Vi vil i dette afsnit analysere diskursordenen i forhold til de to programmer, og vores fokus vil være på forholdet mellem den politiske diskursorden og mediernes diskursorden. For at sætte programmerne i institutionelt perspektiv er det derfor nødvendigt at give en kort skitsering af et par centrale udviklinger indenfor medieverden.

Medieudviklingen og politikernes ændrede rolle i mediebilledet.

I de seneste årtier er mediebilledet blevet kolossalt udvidet, idet et hav af nye tv-stationer har vundet frem i æteren. Dette har ført til en stigende konkurrence om at vinde seere, hvilket især har været problematisk for public service-kanalerne, der må konkurrere med reklamefinansierede tv-stationer og internettet. Fairclough nævner BBC's dilemma om, at kanalen både skal leve op til kravene i public service-forpligtelsen og have høje seertal for at retfærdiggøre deres indtægter på den folkebetalte licens.¹⁰² DR har i stigende grad siden monopolbruddet i 1988¹⁰³ stået i den samme situation som BBC, idet kanalens økonomi hviler på licenspengene og samtidig med public service-forpligtelsen står i en skarp konkurrencesituation. En del af public service-forpligtelsen er for DR at informere folket eller, som det hedder på kanalens hjemmeside, at "arbejde i folkets tjeneste"¹⁰⁴. Konkurrenceaspektet gør dog overlevelsen for de rent informationsorienterede programmer svær, hvilket i stigende grad fører til blandingsgenrer mellem information og underholdning, populært kaldet 'infotainment'. Tendensen er ifølge Fairclough, at underholdningsaspektet prioriteres højt selv i informerende public service-programmer.¹⁰⁵ Fairclough refererer i den forbindelse til Habermas, der påpeger en udvikling i mediernes offentlige sfære, hvor seerne gøres til beskuere frem for deltagere og bliver henvendt til som forbrugere frem for som borgere.¹⁰⁶ For at indfange seeren er det samtidig nødvendig at bruge en diskurs, der er relateret til den verden, seeren befinder sig i. Medierne importerer i stigende grad en diskurs fra hverdagslivet, og politikerne tager del i denne udvikling. Den dagligdags samtale-diskurs' indtog i den offentlige

---

¹⁰² Fairclough, 1995, p. 40.

¹⁰³ Drotner, 1996, p. 23

¹⁰⁴ <http://www.dr.dk/omdr>

¹⁰⁵ Fairclough, 1995, p. 50

¹⁰⁶ Fairclough, 1995, p. 50

sfære kalder Fairclough for 'konversationalisering'.¹⁰⁷ Fairclough nævner som eksempel det politiske interview, der før i tiden var præget af, at politikerens var en autoritet.¹⁰⁸ Intervieweren er nu ofte en iscenesat personlighed, og interviewet er sat op som en almindelig hverdags samtale, selvom kommunikationen for begge parter vedkommende implicit er rettet mod seeren og ikke mod hinanden.¹⁰⁹

Politikerne tilpasser sig med andre ord mediegenerne, hvilket illustrerer en fundamental pointe om forskellen på mediernes diskursorden og den politiske diskursorden. Mediegenerne er ikke identiske med de traditionelle politiske genrer, og en del af den politiske skoling for de førende politikere handler derfor også om at være i stand til at optræde i diverse mediegener. Kunsten for politikerne er at aflæse mediegenren og kommunikere ud fra dens præmisser. Omvendt kan en kreativ diskursblanding være med til at flytte grænserne inden for mediernes diskursorden, og forholdet mellem medier og politikere bliver dermed dialektisk:

"It should also be emphasized that media discourse may shape socially adjacent orders of discourse as well as being shaped by them."¹¹⁰

En anden tendens i medierne er, at politikernes mulighed for at optræde i medierne ikke kun er begrænset til politiske programmer. Man kan således støde på politikere i deciderede underholdningsprogrammer som eksempelvis DR-programmet, *Showtime*, hvor der nærmest er en stiltiende aftale om ikke at nævne politiske emner. I stedet skyldes deltagelsen udelukkende deres status som kendte personligheder i medie billedet, hvilket viser, hvordan den private sfære får en stadig stigende betydning for politikernes optræden i medierne. Fairclough nævner således et eksempel om Margaret Thatcher, der i et såkaldt "celebrity"-interview iscenesætter sig som en stærk politisk kvinde i mediefladen. Den politiske optræden er kraftfuld, men i forhold til genren fejler Thatcher ved at opretholde et formelt politisk plan frem for at krænke sine mere personlige sider ud.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Fairclough, 1995, p. 9

¹⁰⁸ Fairclough, 1995, p. 51

¹⁰⁹ Fairclough, 1995 p. 189.

¹¹⁰ Fairclough, 1995 p. 64.

¹¹¹ Fairclough, 1995 p. 191

Overordnet set afspejler disse udviklinger ifølge Fairclough to hovedtendenser. En tendens til, at skellet mellem public service og underholdning i stigende grad udviskes, og en tendens til, at det offentlige og private blandes gennem konversationalisering.

Analyse af diskursordenen i relation til *valgduellen*.

Valgduellen mellem Fogh og Lykketoft har på overfladen en intention om politisk saglighed, hvilket, som vi nævnte i præsentationen af de to programmer, kommer til udtryk i værten Reimer Bos ord om, at der er tale om en politisk duel og ikke en sportskamp. Reimer Bos bemærkning er samtidig indirekte intertekstuel, fordi den refererer til duellen i Brøndby-hallen, der foregik tidligere i valgkampen. Programmet er dermed både internt og eksternt kæderelateret til en række politiske debatter i relation til valget i 2005 på og udenfor medieinstitutionen DR. I produktionen af duellen med dens mange regler ligger en intention om at være nyskabende, og Reimer Bos ord betoner, at udsendelsens koncept har til formål at bringe det sagligt politiske i centrum ved på demokratisk vis at give politikerne samme taletid uden afbrydelser.

Genremæssigt er udsendelsen altså et udtryk for en intern valgrelation ved at være en blandingsform mellem de etablerede genrer, politisk debat, interview og politisk tale. Politisk debat, idet modstanderne går i clinch med hinanden. Interview, idet der er passager, hvor journalisten Reimer Bo udspørger de to politikere. Politisk tale, idet de to deltagere får lov til at fremlægge deres syn på hinandens politik på retorisk vis overfor et publikum uden afbrydelser.

Langt mere afgørende er dog det eksterne valg: At importere en form fra den amerikanske valgkamp, der gennem et konkurrenceorienteret stopurssystem gør politik til en duel om, hvem der er bedst til at formidle det enkleste budskab på kortest tid. Programmets produktion er således i høj grad tilpasset medieudviklingen. Med sin status som valgudsendelse er programmet et public service-program, men det konkurrenceprægede i konceptet viser, hvordan underholdningsaspektet er prioriteret højt i formidlingen af information. Samtidig er hele den offentlige politiske scene som i den amerikanske præsidentvalgkamp repræsenteret ved de to førende politiske personligheder i valgkampen, hvilket viser, hvordan fokus er rettet mod det individuelle.

De to politikeres blanding af diskurser viser, hvordan de tilpasser deres politiske diskurs til mediegenren. Foghs brug af næsten udelukkende en eksternt importeret hverdagsdiskurs afspejler på klareste vis, hvordan han er influeret af medieudviklingen i blandingen af det offentlige og private. Programmets form lægger ikke op til lange økonomiske udredninger, men til nemme

angreb på modstanderen, hvilket vi illustrerede i tekstanalysen. Politikerne efterlever dermed det underholdende konkurrencekoncept og forsøger at udnytte det til egen vinding ved at time angrebene i forhold til programmets form. Samtidig er en stor seerskare lig en stor potentiel vælgerskare, og de to politikere og DR står således på samme side i deres interesse om at fastholde seeren.

Valgduellen bliver derfor både et centripetalt og et centrifugalt koncept. På den ene side vil der til enhver valgkamp altid være brug for dueller af denne type, og genren er derfor stabil og varig, dvs. centripetal. Dette afspejles også gennem politikernes valg om at tage klassiske valgemner som skattepolitik og støtte til de ældre og uddannelserne op. I en linje som Foghs ”*vi vil gøre det til verdens bedste folkeskole*”, spilles der tydeligvis på et klassisk valgløfte, der udtrykker et mål ingen kan være uenige i. En del af politikernes diskursive praksis bliver derfor stabil og reproducerende ved at holde sig inden for faste normer inden for valgkampe.

Omvendt er valgduellen en del af en medieudvikling præget af konkurrence, og der er næppe tvivl om, at DR i den næste valgkamp vil søge mod nye koncepter for at gøre sig i konkurrencen.

Valgduellen bliver dermed også et centrifugalt koncept, der med sit stopurssystem er et udtryk for en medieflade præget af foranderlighed. I næste valgkamp vil der utvivlsomt komme et nyt kontroversielt koncept, som politikere kan tilpasse deres diskursive praksis til, og tilpasningen til genren vil derfor også være udtryk for en centrifugal diskursiv praksis.

Det er dog også værd at nævne det dialektiske i forholdet mellem medier og politikere. Ved at udnytte den form, som medierne afstikker til grænsen, er politikere også med til at skubbe til grænserne for, hvad der er tilladeligt indenfor den politiske diskurs i medierne. Denne tendens kan aflæses gennem politikernes øgede fokus på ’spin’ og mediernes ditto. Vi så i tekstanalysen, hvordan politikere udnyttede det nye koncept til fulde ved at bryde med den spørgsmål/svarstruktur, der var lagt op til. Eksempelvis formulerede Fogh sine spørgsmål som et led i en overordnet strategi, der opbyggede en mistillid til Lykketoft. Spørgsmålene blev derfor angreb på Lykketoft, hvilket ikke nødvendigvis var dikteret af mediekonceptet. Medierne alene har altså ikke ansvaret for udviklingen, der i stedet må ses som et dialektisk forhold politikere og medier imellem.

Analyse af diskursordenen i forhold til *Debatten*.

Debatten har som udgangspunkt en mission om at være en saglig politisk debat, der har til formål at ændre på tonen i den generelle politiske debat. Som koncept bygger *Debatten* derfor på en intern

valgrelation, idet den politiske rundbordsdebat er en etableret genre. I forhold til billedsiden er det også usædvanligt, så enkelt programmet er produceret, idet det med undtagelse af to korte billedindslag kun er deltagerne omkring det runde bord, der er i billedet.

Programmets formål er dog langt fra kun at informere, hvilket fokuseringen på konfrontation mellem deltagerne illustrerer. Der er her tale om en ekstern valgrelation, idet programmet bevidst lægger op til personlige angreb mellem deltagerne for at øge underholdningsværdien. Når værten i optakten til et spørgsmål til Jelved siger, at statsministeren har ”*affejet*” hendes kritik som ”*oppositionspipperi*” i de her ”*fugleinfluenzatider*”¹¹², anslås der en munter tone, der samtidig lægger op til en skarp personlig kommentar fra Jelveds side. Eksemplet viser også, hvordan *Debatten* føjes ind i større kæde af mediebegivenheder af både ekstern og intern karakter. Billederne fra Foghs pressemøde er et eksempel på en intern kæderelation, idet programmet her trækker på billeder fra DR’s eget arkiv. Hele temaet om Muhammed-krisen er desuden bredt dækket på DR¹¹³, men de vigtigste kæderelationer er dog af ekstern karakter. Metadiskussionen om den politiske tone er decideret intertekstuel, fordi den implicit nødvendiggør, at diskussionen er et resultat af en kæde af kommunikative begivenheder. Samtidig tager *Debatten* udgangspunkt i en konkret artikel fra Berlingske Tidende fra fire dage før udsendelsen, og udsendelsens billedindslag med Putin illustrerer Faircloughs pointe om, hvordan repræsentationen ændres undervejs i denne kæde.¹¹⁴

Der er ingen tvivl om, at politikernes kreative diskursbrug er i trit med medieudviklingen, idet diskussionen i *Debatten* tydeligt illustrerer, hvordan skellet mellem det offentlige og private nedbrydes. Som vi har vist, har diskussionen en usædvanlig personlig karakter, der især kommer til udtryk gennem angreb formuleret i hverdags- og metadiskurs. Dette afspejler samtidig det øgede fokus på programmets underholdningsværdi, fordi der netop er lagt op til disse kampe igennem programmets formål om konfrontation. Det er dog værd at påpege det dialektiske i denne sammenhæng, for der er ingen tvivl om, at debattørernes udnyttelse af programmets konfrontationsmuligheder også er med til at flytte på grænsen for det tilladelige i en transmitteret politisk debat. Indslaget med Putin lægger således fra redaktionens side tydeligvis op til en skarp

---

¹¹² Bilag 2, p.1

¹¹³ http://www.dr.dk/Nyheder/Temaer/Oevrige_temaer/2006/Tegninger

¹¹⁴ Fairclough 1995, p. 41

konfrontation mellem Jelved og Hjort om demokratiet, men at anklage Jelved for at stå og ”bræge”¹¹⁵ er næppe dikteret af programkonceptet.

Programmets diskursblanding bliver dermed en del af centrifugal udvikling, hvor der i stigende grad importeres eksterne diskurser ind i politiske diskussioner i medierne. Deltagernes opførsel og blanding af diskurser i *Debatten* er uden tvivl grænseoverskridende, men spørgsmålet er, om denne ageren efterhånden er blevet konventionaliseret. Vi er efterhånden vant til at se disse personlige kampe mellem politikere i medierne, så selvom deltagerne udnytter konceptet til grænserne af det tilladelige, kan det næppe kaldes for nyskabende.

Konklusion - Ideologi og konversationalisering.

Norman Fairclough påpeger, at den kreative blanding af diskurser i moderne medieprodukter kan have en fornyende effekt på eksempelvis den politiske diskurs.¹¹⁶ Spørgsmålet er blot om en bevægelse væk fra det reproducerende i sig selv er en bevægelse mod noget bedre. Når den politiske verden annekterer elementer fra dagligdags diskurs, kan man opfatte effekten på to måder. Enten: Den politiske diskurs bliver forfladiget og forsimplet for at tilpasse sig den laveste fællesnævner. Eller: Den politiske diskurs bliver demokratiseret og åben, idet ’almindelige mennesker’ tages alvorligt.¹¹⁷

Ambivalensen ved konversationaliseringen er interessant, når man ser på eksempelvis Foghs sprogbrug i *valgduellen*. En konversationaliseret diskursiv praksis, som den Fogh repræsenterer, kan nemlig opfattes enten ideologisk eller demokratisk. Når Fogh eksempelvis siger

”... så ville jeg holde godt på tegnebogen # øh hvis du øh # blev øh # statsminister...”¹¹⁸

er det et udtryk for en humoristisk og folkelig udtryksform, men samtidig en bevidst fremstilling af virkeligheden, som simplificerer komplekse problemstillinger omkring fordelingspolitikken. Et ideologisk syn på en ytring som den ovenstående kunne hævde, at Fogh bruger den folkelige diskurs som et redskab til at sløre virkeligheden og gennemtrumfe sit eget verdensbillede. Et demokratisk syn ville hævde, at Fogh oversætter den komplekse politik for folket, og dermed bringer befolkningen tættere på de politiske beslutningsprocesser. Hvad enten man vælger den ene

---

¹¹⁵ Bilag 2, p.7

¹¹⁶ Fairclough, 1995, p. 60-61

¹¹⁷ Fairclough, 1995, p. 11

¹¹⁸ Bilag 1, p.3

eller den anden synsvinkel, er det tydeligt at en sådan ytring er bærer af ideologi. Det politiske indhold præsenteres som en vittig bemærkning, der henvender sig til seernes som privatpersoner. Skattepolitikken afmystificeres gennem brugen af den humoristiske hverdagsdiskurs og bliver et underholdningselement, der både henvender sig til seeren som forbruger og bestyrker Foghs magtposition.

Også *Debatten* illustrerer konversationaliseringen. Gæsterne i *Debatten* giver selv udtryk for en bekymring for denne konversationalisering af den politiske diskurs, da de udmærket selv er klar over de negative konsekvenser af en sådan. Dette kommer til udtryk, idet store dele af diskussionen drejer sig om netop debat-tonen. Vi har tidligere nævnt Claus Hjorts brug af hverdagsdiskurs i sine angreb på Jelved, og netop Claus Hjort er et godt eksempel på det ovennævnte paradoks i forbindelse med konversationaliseringen:

”CH: ...at det at beskyldes os for at være racister er en eller anden anstændig politisk form som du gerne # vil have debatten skal køre på...”¹¹⁹

Hjort efterlyser her en *”anstændig politisk form”*, altså en traditionel politisk diskursiv praksis. Samtidig er han selv eksponent for en udpræget brug af hverdagsdiskurs. Denne brug af hverdagsdiskurs er, som vi før har nævnt, dels dikteret af mediernes krav om høj underholdningsværdi, dels et **valg** fra Hjorts side for at gøre sine budskaber spiselige for den brede befolkning. Den ’uanstændige’ debat-tone bliver altså en selvopfyldende profeti, når man fra politikernes side taler om tonen i en dårlig tone. Her illustreres altså dialektikken i den øgede popularisering af det politiske liv i medierne.

Vores to udsendelser har vist sig at være eksempler på en problematisk udvikling indenfor den politiske diskurs i medierne. Vi vil hævde, at det øgede fokus på metasproget og brugen af en privat tone i debatten langt fra er et gode for demokratiet. Ikke blot forsimples komplekse problemstillinger, men samtidig prioriterer politikerne især gennem hverdags- og metadiskurs at angribe hinanden frem for at repræsentere deres egne synspunkter. Dette kan give et demokratisk problem, fordi man som seer kun får et begrænset indblik i den enkelte politikers synspunkter, da taletiden i stedet bruges på at nedgøre modparten.

---

¹¹⁹ Bilag 2, p. 1

Vi har vist dette ved at påpege de aggressive kommunikationsstrategier hos debattørerne i begge analyseobjekter. Disse strategier blev bl.a. afspejlet igennem komplekse diskursblandinger, der bevidst blev brugt som magtmidler i de to diskussioner. Programmerne illustrerede på denne vis medieudviklingen og de problemstillinger, som opstår i kølvandet på øgede den popularisering af den offentlige sfære.

I forbindelse med vores undersøgelse ville det desuden være interessant at undersøge forhold vedrørende seernes reception af programmerne, samt en mere psykologisk undersøgelse af menneskers brug af sproget. Det ville også være vigtigt for en fyldestgørende analyse at gå mere i dybden med selve produktionsforholdene omkring de to programmer. Desuden har vi efterladt et utal af andre mulige indfaldsvinkler i tekstanalysen. Vi har altså på ingen måde udtømt mulighederne i Faircloughs kritiske diskursanalyse. Dette er et positivt træk ved modellen, men også en af dens svage sider, fordi de mange muligheder gør, at det kan synes vanskeligt at bevare et fokus i analysen, og at skelne dens forskellige niveauer. På trods af disse svagheder vil vi alligevel mene, at Fairclough ved at sætte den tekstuelle analyse ind i en samfundsmæssig og institutionel kontekst leverer et godt fundament for en analyse af vores type.

Engelsk resume

Manipulation or democratization? – A study of the 'manners' in the Danish political debate.

The media plays an important role in today's political scene. To achieve success as a politician, one must be able to act in various new forms of media. This creates an immense focus on the politicians' ability to adapt to the given media product, and their ability to 'operate' the media product in order to create a positive image of themselves.

We have examined the various linguistic tactics used by representatives of the leading parties in Danish politics in two different forms of tv-transmitted debate: A one-on-one 'duel' from the election in 2005, controlled by strict rules, and a more conversational 'round table conference', where leading politicians discuss current problems.

We use Norman Fairclough's critical discourse analysis in order to examine how the politicians act in the two media situations. Fairclough distinguishes between three levels of analysis:

- Textual practice: Involves analysis by use of classic linguistic methods.
- Discourse practice: Involves analysis of production or reception, but most important the way discourses are blended together in a creative or conventional way.
- Social practice: Involves analysis in a broader perspective in order to find out how the changes in society and the discourse order (that is the sum of all discourses and genres used in a social institution or social domain) reflects the discourse practice of the texts.

On the textual level we have examined the way the politicians use representations, establishing of identities and relations, presuppositions, facework and metaphors as forcible means in the two media products. In both media products we have discovered, that the participants to a wide extend focus on degrading the opposition, instead of explaining their own position in relation to the given topic. It is also clear that the participants skilfully use the form of the two different media products to 'shape' their attacks on the opposition, leaving the least media-accustomed politicians as the losers of the conversation.

Our most important observation is the use of discourse-blending in the conversation. The creative mixing of discourses seems to be a common way of acting in politics in the media. This mixing has almost itself become conventionalized. In both tv-concepts we find a preponderance of meta-discourse and a discourse imported from private life. The focus on the conversation itself among the politicians, leave little room for them to express their actual views, and the conversation therefore transforms into a battle. This problem is strengted by the politicians' habit of using the discussion to launch personal attacks in the discourse of private life. This discourse use is also a way to 'conversationalize' the political discussions, leading to a simplification of complex political issues. The question is whether this development entails a manipulation or democratization of the political discourse in the media. In other words: Does the development increase or decrease the information given to the people by the politicians?

Litteraturliste

-*Debatten* (2006) Danmarks Radio

-**Drotner, Kirsten - Jensen, Klaus Bruhn, - Poulsen, Ib og Schrøder, Kim** (1996) *Medier og kultur*, Borgen

-**Fairclough, Norman** (1995) *Media Discourse*, Oxford University Press

-**Goffman, Erving** (1967) *On Facework in Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Behavior*, Garolen City, N.Y.: Anchor/Doubleday

-**Harder, Peter** (1980) *Møveri in Hvad går vi ud fra?*, Gyldendal

-**Jacobsen, Henrik Galberg – Skyum-Nielsen, Peder** (1996) *Dansk Sprog – en grundbog*, Schönberg

-**Lakoff, George & Johnson, Mark** (1980) *Hverdagens metaforer*, Hans Reitzels forlag
(oversættelse af Ulrik Hvilshøj og Anne Salomonsen 2002)

-**Maagerø, Eva** (1998) *Hallidays funktionsgrammatik in Å skape mening med språk*, Cappelen Akademisk Forlag

-**TV-transmitteret valg-duel** (2005) Danmarks Radio

Udskriftstandarder

Udskrifterne er transskriberet efter childes-konventionerne med få tilføjelser.

#	: kort pause
##	: længere pause
<u>Understregning</u>	: emfase
< >	: samtidig tale
[/]	: selvrettelse
+...	: ufuldført sætning
+/.	: afbrydelse
%com	: kommentar

Bilag 1. Tv-duel mellem Fogh og Lykketoft fra d. 30/1-2005.

AF: Anders Fogh Rasmussen, **ML:** Mogens Lykketoft.

Vært: Reimer Bo Christensen

Uddraget er fra den sidste del af duellen.

Vært: Ja tak # og nu er vi så kommet til den [/] den sidste afdeling af denne her duel som er noget nyt # I får nu mulighed for at stille hinanden tre spørgsmål sådan at først stiller Anders Fogh Rasmussen tre spørgsmål ét for ét til øhh Mogens Lykketoft som for hvert spørgsmål får et minut til at svare # og du får så et minut til at kommentere svarene # og så bliver det omvendt i den næste runde så d [/] nu det første af dine tre spørgsmål # Anders Fogh Rasmussen værsgo

AF: Ja det første spørgsmål jeg godt vil stille til dig det er et forsøg på altså få lidt mere klarhed over jeres øh skattepolitik # altså vores politik er jo klar det er skattestop det er til at forholde sig til # skatterne stiger ikke ## Men du siger et skatteloft hvor skatterne kan [/] kan stige indenfor men nu vil jeg så alligevel godt vide helt præcist # kan du forklare mig ved det skatteloft # hvilke skatter kan ikke stige # under det skatteloft

Vært: Et minut værsgo

ML: Det skatteloft vi har defineret det er # at ingen skat eller afgift kan stige i hurtigere tempo end folkepensionen stiger i procent ## og det vil sige # hvis man har et hus der var vurderet for tre år siden til halvanden million # så kan det aldrig fra det ene år til det andet få nogen stigning i sin egen [/] ejendomsværdiskat # på mer' end det der svarer til 40 kroner om måneden og det ligger jo himmelråbende lang # fra det rædselsbillede og skræmmebillede som er hovedpunktet i Venstres # kampagne ## og jeg vil os' godt forklare # hvorfor der er nogle afgifter og skatter der måske skal stige # der er simpelthen den mangel på sammenhæng i jeres politik at I år for år # udhuler hvor mange mennesker der kan være ansat i det offentlige # hvor mange der kan være ansat til at undervise vores børn # behandle vores syge # passe børnene i daginstitutionerne passe de ældre # og hvor mange der kan få folkepension # efterløn og dagpenge ## I har indbygget en fremadskridende nedskæring af det her velfærdssamfund I har bare aldrig nogensinde indrømmet det

Vært: Tak

ML: Det er sagen

Vært: Og næste # korte spørgsmål værsgo Anders Fogh

AF: Ja # det ku jeg sige meget til men det må jeg jo så gøre om lidt

%com: Anders Fogh griner svagt.

øhm æh # Det er jo sådan at øh lige før valget blev [/] blev udskrevet der indgik du en [/] en hemmelig aftale med Marianne Jelved om at øh der kunne ske ændringer øh i udlændingeloven # det er svært at at forstå helt hvad den aftale den øh egentlig går ud på men måske ku du kaste lys

over her # hva er egentlig [/] hva er egentlig forskellen på radikal og socialdemokratisk udlændingepolitik

ML: Ja det kan jeg sagtens forklare # fordi hvis vi taler om indvandringspolitikken og jeg går ud fra det er det du spør' til # så er vi enige vi har stemt for det samme du # og jeg # Pia Kjærsgård vil stramme # Marianne Jelved vil lempe ## Det vil der ikke være noget grundlag for at komme igennem med forstår jeg også på det du svarede om Pia Kjærsgårds krav om stramninger # det eneste [/] vi har ikke lavet nogen hemmelig aftale med det radikale venstre vi har sagt # samstemmende med Radikale Venstre det som du også som statsminister nu og som oppositionsleder i fremtiden vil være forpligtet af # Danmark skal selvfølgelig i ét og alt overholde sine internationale forpligtelser # hvis det kan påvises # i modstrid med hvad regeringen har fortalt os # at der nogle af reglerne og noget af administrationen # der kolliderer med vores internationale forpligtelser så skal det rettes det er I os' forpligtede til # det vil vi være forpligtede til som regering # men hovedlinien ligger fast

Vært: Og det tredje spørgsmål # værsgo

AF: Ja n [/] du bliver lidt heftig synes jeg øh # og kritiserer meget øh # og det fører mig frem til det tredje øh # spørgsmål fordi det er jo fremgået i aften at hvis du # skulle danne regering efter valget så er der en række ting du vil lave om du vil # fjerne skattestoppet og # lade skatterne stige under et skatteloft # øh du har lavet aftale med Jelved om at der <u>kunne>

<%com: Lykketoft griner.>

ændres på øh udlændingeloven # du vil afskaffe det frie valg på en række områder i hvert fald og så har jeg forstået at du øh # også vil øh ændre på aftalen om kommunalreformen og der er en ting jeg ikke helt forstår nu vil jeg godt have dig til at forklare # hvordan kan det være # at du er så ivrig for at få indført en ny regionsskat # altså vi har jo lavet en kommunalreform # hvor antallet af skatteudskrivende led er reduceret fra 3 til 2 # men du vil altså have # genindført 3 skatteudskrivende led med en regionsskat ## hvorfor egentlig det

Vært: Undskyld # spørgsmålet skal være kortere end svarmuligheden <og den er 1 minut.. tak til dig Anders Fogh Rasmussen Du får nu 1 minut til ats [/] at svare>

AF: < okay høhø men det var for [/]for at forklare>

ML: Nu har vi fået præsenteret # alle tre elementer i Venstres skræmmekampagne ## Den falske påstand om at udlændingepolitikken bliver væltet omkuld hvis der kommer et regeringsskifte det gør den ikke # Vi har fået præsenteret den falske påstand om at der kommer en eksplosion i skatterne # det gør der ikke det er der givet et udtrykkeligt løfte om # og nu kommer så det allermest mærkværdige ## øh som jeg har hørt den der statsminister rende rundt og sige i valgkampen # og det er # at det at vi siger regionerne bør selv bestemme nøjagtig hvad skat de skal have til at drive et sygehusvæsen # det bliver ligesom antydnet # at det vil nok føre til højere skatter ## Så er det jeg spørger # sådan snusfornuftigt bondefornuft det var jo ellers noget man skulle tro Anders Fogh Rasmussen var #[/] var i stand til at forstå hvad er det [/] hvad er det for nogen udgifter # der ikke skal afholdes når man kun skaffer pengene fra to skatter # frem for at man har tre # hvad er det for nogen udgifter vi sparer # skal sygehusene spare et milliardbeløb skal ældreomsorgen skal børnepasningen skal folkeskolen der er jo dér udgifterne ligger og det må vel

være de samme udgifter du er indstillet på at dække hvad enten de opkræves to steder eller tre steder dækningen for dem # svaret må du give

Vært: Tak # og du har nu et minut til du har stillet tre spørgsmål og du har fået tre svar du har nu et minut til at kommentere svarene værsgo Anders Fogh Rasmussen

AF: Ja men når jeg stiller det sidste spørgsmål så er det jo fordi jeg kender dig Mogens # fra fem og seksogtyve år på Christiansborg og derfor ved jeg også når du hæver stemmen som du gør nu så er det fordi at vi har fat i noget du ikke rigtig bryder dig <om # øh og du er jo>

ML: <xxx>

%com: Lykketoft griner.

AF: kendt for at være en mester i at opfinde nye skatter og det er derfor jeg ville være betænkelig ved at du snakker om denne her

%com: ordet "her" udtales grinende.

nye regionsskat fordi det er et nyt instrument øh # for dig # Og den første # [/]det første svar du gav om det med skattelofet ## det gør mig altså meget utryg ## Skattestoppet det er så enkelt at forstå # fordi det er et stop for stigningen i skatterne ## men du vil afskaffe det # og indføre noget nyt der hedder et skattelofet og alle dine forklaringer i aften # de dækker i virkeligheden over # at med det skattelofet så er der garanti at skatterne de vil stige og du siger jamen de vil ikke stige mere end lønstigningerne # jo men det er jo også det der er trist # for folk at opdage # at de går frem i løn og det hele bliver ædt op # af at du vil blive ved med at sætte afgifterne i vejret og derfor vil jeg sige # ovenpå sådan et svar som det vi har fået fra Mogens Lykketoft her så ville jeg holde godt på tegnebogen # øh hvis du øh # blev øh # statsminister # og med hensyn til øhm til øh udlændingepolitikken du siger den bliver der overhovedet ikke rørt ved # ja # du har altså lavet den her hemmelige aftale med Jelved før valget blev udskrevet og vi ved jo # [/] vi ved jo at # da I sidst havde regering # der var det Jelved der bestemte så gad vide om ik' det bliver det igen

%com: Anders Fogh griner lidt.

Vært: Tak # tak # og nu bytter vi om på rollerne Mogens Lykketoft nu har du muligheden for at stille tre spørgsmål til Anders Fogh Rasmussen og værsgo dit første spørgsmål

ML: Der har jo været en diskussion om uddannelsesområdet # folkeskolen # de unges uddannelse # hele uddannelsesområdet hvor I efter de beregninger vi har kunnet lave har skåret fire mia. kroner de sidste tre år i bevillingen pr. elev # pr. studerende # det har I gået og benægtet # henvist til at # der var kommet flere elever så derfor havde I brugt lidt flere penge # nu har øh stop nu-kampagnen de studerendes organisationer jo øh bedt om en undersøgelse # af et uvildigt institut institut for konjunkturanalyse # de er vist nok kommet frem til # hvor meget der er sparet på de enkelte områder # synes du ikke det er noget mærkeligt noget # at det ikke må komme frem før valget # ku vi ikke tage hinanden i hånden og be' om # at institut for konjunkturanalyse offentliggjorde de der tal så vi ku komme helt til bunds i # hvor meget I egentlig har skåret på uddannelserne

Vært: Altså spørgsmålene skal simpelthen være kortere det [/] øhh nu jeg siger jeg det til jer begge to det er jo også fair # men de skal være kortere end svarene # har mulighed for at være du har nu et [/] et minut til at svare på det spørgsmål

AF: Jo jeg kan kun sige at øhh jeg kender overhovedet intet til den undersøgelse ikke noget regeringen har med at gøre men jeg kan da sige jeg har set tallene i dag så gad vide om de ikke er offentliggjort # altså jeg vil bare sige den måde vi gør tal op på # er akkurat den samme måde som I gjorde tal op på da I havde regering og de viser at der ikke har været tale om nedskæringer men en stigning i bevillingerne på tre en halv mia. kroner i den tid vi har haft regering # men ærlig talt # jeg tror egentlig at folk er ret trætte af alt det her med at vi står og dunker hinanden oven i hovedet med tal som ingen har en levende chance for at vurdere # sku' vi ikke snakke om indhold # skulle vi ikke snakke værdier # skulle vi ikke snakke om hvad det egentlig er vi vil med samfundet for eksempel # at vi har jo i Danmark # verdens dyreste folkeskole # skulle vi ikke sætte det mål vi vil gøre det til verdens bedste folkeskole for eksempel og sikre # at den sjettedel af eleverne # der i dag går ud af skolen uden at ku' læse ordentligt de kommer til at læse ordentligt i fremtiden fordi det er forudsætningen for at de kan klare sig # med uddannelse og med job # og der har vi en række bud øh på det øhhh og # ligesådan gælder for andre dele af vores uddannelsessystem at det var nok lidt mere interessant for befolkningen at vi snakkede holdninger og værdier og mål frem for at slår og dunke hinanden øhh oven i hovedet med tal # som ingen har en chance for at vurdere

Vært: Spørgsmål 2 # værsgo

ML: Nu er sandheden jo at de mennesker der er derude på skolerne de har jo muligheden for at vurdere om de har fået bedre eller dårligere vilkår de siger de har fået dårligere vilkår ## Og vi skal ha' verdens bedste folkeskole og lad det så være mit næste spørgsmål til dig # øh # igen er der jo i regeringens politik en manglende sammenhæng mellem mål og midler # det er jo meget godt man vil lave en masse test # men det bliver undervisningen jo ikke nødvendigvis bedre af # vi ved hvad problemet er # vi ved at folkeskolen er god mange steder # men at dér hvor der er mange sociale problemer # dér hvor der er mange af anden etnisk baggrund # dér skal der flere lærerkræfter til dér skal der bedre efteruddannede lærerkræfter til dér skal der bedre lokaler dér skal der bedre materialer og ikke nedslidte bøger # øh # derfor vil jeg spørge dig helt konkret ka' vi så lave den handlingsplan # vil du så lægge de #[/] den halve mia. oveni sammen med os om året i de kommende år udover det I har foreslået som vi mener er nødvendigt # for at folkeskolen alle vegne i et hvilket som helst hjørne af landet # øh kan komme op og konkurrere med de private tilbud

AF: Ja v[/] ja bestemt vi har jo allerede øh bevilget penge øh to komma tre mia. over de næste fire år til bedre folkeskole flere lærere flere timer mere efteruddannelse bedre lokaler # og øh nu lægger vi en plan frem øh om en investering på samlet ti mia. kroner i uddannelse i forskning i udvikling frem til totusind øh og øh ti # og vi satser da på at øh øge indsatsen for at bryde det der hedder den negative sociale arv altså at gøre en stærkere indsats allerede i daginstitutionerne heele vejen op gennem uddannelsessystemet # for at sikre at vi får taget hånd om de børn og de unge der er vokset op under socialt # belastende forhold # efter min mening skal vi sætte det mål # at alle unge får en ungdomsuddannelse en femtedel af en ungdomsårgang får i dag ikke en ungdomsuddannelse det synes jeg er en falliterklæring # vi må sætte det mål at alle får en ungdomsuddannelse

Vært: Og sidste spørgsmål kort # Lykketoft værsgo

ML: Ja men der er jo heller ikke i denne sag nogen som helst sammenhæng mellem mål og midler målene lyder jo smukke og det er jo så det sidste spørgsmål der vedrører hjemmehjælpen som vi

talte om før ## Nu må vi holde op med at snakke tal # nu er der givet løfter sidste gang i valgkampen der ikke er blevet holdt # end ikke er forsøgt levet op til det er blevet værre # derfor spørger jeg direkte # vil du være med til at lave en nedskærings øhh –værn for hjemmehjælpen hvor vi siger # den enkelte gamle der ikke kan klare sig selv har krav på et bad to gange om ugen den enkelte gamle der ikke kan klare sig selv har krav på at få gjort rent hver anden uge mindst den enkelte gamle der ikke kan klare sig selv har i det hele taget brug for at der bliver bevilget mere tid # vil I stille op til det # vil I bevilge de penge der er nødvendige for at give en egentlig garanti på det her område for ellers kan vi jo blive ved med at se jeres forskellige øh afsendelse af penge forsvinde i det store hul ude i kommunerne hvor nedskæringerne samlet set sluger det

Vært: Værsgo

AF: Jamen meningen med de ekstra femhundrede mio. kroner om [/] om året som vi vil bevilge det er jo netop at nå nogle af de mål # med mere tid # mere omsorg # mere respekt øhh for de ældre øh i øh hjemmehjælpen # så målene kan vi ikke på nogen som helst måde være uenige om # det er jo det vi så må snakke med kommunerne om for det er jo dem der # [/]der jo som du også siger har ansvaret for øh hjemmehjælpen og derfor må man snakke med kommunerne om hvordan disse fem hundrede millioner bliver brugt efter sit formål ## Men før du nu # så'n f [/] fører din kritik videre så vil jeg da liiige skyde ind her jeg synes det er lidt mærkeligt at I har kun afsat to hundrede mio. kroner til hjemmehjælp ekstra mens vi har afsat fem hundrede mio. Mogens # det her skal ikke være en konkurrence om tal det er ikke det men før din forargelse den nu så'n flyder helt over så vil jeg godt lige minde om # at vi har afsat fem hundrede mio. mens I kun har afsat to hundrede mio. ## så vores chance for at nå målet er noget større end din chance

Vært: Og du har nu et minut til at kommentere på de svar du nu har fået

ML: Jeg gi'r ikke fem flade ører for # Anders Fogh Rasmussens puljer # de første fem hundrede mio. til de ældre forsvandt # i løgn og omkostninger og administration # og i de nedskæringer regeringen i øvrigt lavede i kommunernes samlede rammer sådan vil det også gå igen # og det er jo det der er går igennem alle svarene hér # en smuk #øh til øh –slutning til nogle målsætninger # når vi snakker uddannelse # når vi snakker ældreomsorg # men # [/] når vi snakker folkeskole # men ikke nogen som helst vilje til at stille op med det der er nødvendigt for at det kan hænge sammen # og der er vi jo tilbage ved det tema vi drøftede # i forud # [/] hvis man hellere vil gi' skattelettelser til Den Danske Bank og til A.P. Møller ude i Nordsøen end sørge for at der er penge ude i kommunerne til folkeskolen til de ældre til børnepasningen og så videre # og der er penge til de unges uddannelse og praktik # så går det på den her måde så fortsætter den politik der er øh kørt frem de sidste tre år uforandret i de næste fire år hvis Anders Fogh Rasmussen får lov at fortsætte som statsminister

Vært: Tak

Bilag 2. Uddrag fra *Debatten* fra d. 16/3- 2006.

MJ: Marianne Jelved, **VS:** Villy Søvndal, **CH:** Claus Hjort Frederiksen, **SE:** Søren Espersen.
Vært: Klaus Bundgaard Povlsen

Vært: Marianne Jelved her bliver din kritik, dit angreb affejet som så' noget oppositionspipperi kan man sige i de her fugleinfluenzatider ikke ## hvad siger du til den måde at håndtere et så kraftigt angreb som dette på <som du kommer med i søndags>

MJ: <Deet er> et ganske glimrende eksempel på det jeg har [/] har kritiseret statsministeren for # enhver form for diskussion stoppes ## man sætter lige en etiket i panden på modstanderen # og så er den diskussion færdig # der er ik' noget at komme efter # der er ingen grund til at diskutere hvad Marianne Jelved siger # fordi det er bare noget oppositionsinternt noget # det er ikke værd at diskutere hvad Marianne Jelved siger som beskæftigelsesministeren lige sagde det før fordi det er bare fordi hun selv sad i regering engang og gjorde et eller et andet ## snak om noget andet ## vi står overfor den værste krise Danmark har haft i udenrigspolitisk henseende siden 2. verdenskrig ## det er statsministerens ord # statsministeren har valgt sin magtbase i folketinget med Dansk Folkeparti # Statsministeren har magten # han bestemmer selv han beslutter selv hvilke møder osv. han vil holde ingen kan gøre ham noget # han har ansvaret # og Danmark er bragt i en situation # som er den værste siden 2. verdenskrig ## det står vi nu og negligerer # fra modpartens side ## det er bare Marianne Jelved der er frustreret ## det er bare Marianne Jelved der sad i en dum regering engang i 90'erne ## sådan diskuterer vi ikke og sådan vil vi ikke acceptere at diskutere ## vi har et problem # vi har en statsminister som burde samle Danmark # som burde lade være med at splitte

%com: Hosten fra en af de andre deltagere.

ved at sige noget om at nogen forfattere # bare kommer med en erklæring fordi de tror de er nærmere Vorherre end os andre ## Slut med den diskussion # Sådan kan man ik'# <i et demokrati>

CH: <Må jeg sige Ma +... >

Vært: < Claus Hjort ja Claus Hjort værsgo>

CH: Må jeg sige Marianne # at du bringer den debat ind i en fuldstændigt forrykt sammenhæng # nu vil jeg gerne have lov og læse hvad Det Radikale Venstre og SF udtaler i en betænkning i Folketinget som vi behandlede forleden dag # Det Radikale Venstre # Socialistisk Folkeparti og Enhedslistens medlemmer af udvalget mener for det første at lovforslaget helt overordnet bygger på en principiel holdning om at mennesker med anden etnisk baggrund end dansk ikke er ligeværdige # ikke fortjener samme vilkår som danske og selv bærer det primære ansvar for uligheden # må jeg godt lige spørge # om du synes # at det at beskyldte os for at være racister er en eller anden anstændig politisk form som du gerne # vil have debatten skal køre på # jeg synes Marianne # at du forpester debatten ved hele tiden at angribe # personificere være lidt hadefuld # samtidig med at I i folketinget skriver # at det regeringen og Dansk Folkeparti gennemfører er racistisk # og derfor synes jeg da også # du skal have lejlighed til her i dag i denne udsendelse at sige om du mener at vi er racister # fordi det er det I skriver # og det er det I afleverer tryksager om i folketinget ## det er skandaløst

Vært: Marianne Jelved skal lige have lov at svare # så kommer I to andre ind

MJ: Det står der jo heller ik'

CH: Det gør der

MJ: <Der står ikke ordet racistisk>

CH: <Der står at mennesker > med anden etnisk baggrund end danske ikke er ligeværdige # det er da det samme som <racisme>

VS: <Na haj>

%com: Villy Søvndal udtaler dette lettere hånende.

Vært: Du bliver nødt til lige at forklare hvad det er for et <forslag>

MJ: <Det er ik +...>

CH: Det er et øhm [/]<den integration +...>

MJ: <Nej det behøver han sådan set ik' # det er sådan ligg[/] meget+/.>

Vært: <Nej # det vil jeg godt vide # så du må godt lige fortælle hvad det er>

MJ: Nå undskyld

%com: Claus Hjort Frederiksen hæver i starten af det følgende stemmen.

CH: Det er # det integrationsforligs gennemførelse som vi øh øh aftalte i sommer og som der har været meget uenighed om # og der introducerer Det Radikale Venstre # at beskyldte andre partier for at være racister og derfor #[/] den hellighed og den forargelse du har # den synes jeg du skal gå hjem og diskutere i din egen folketingsgruppe

MJ: Ja du sagde jeg sku [/] måtte få lov og svare på det

Vært: Det får du lov til nu ja

MJ: Hvordan kan det være at vi # af # m [/] Europarådets menneskerettighedskommissær ## får en kritik # for at krænke menneskerettighederne # at vi i adskillige FN-komiteer # kritiseres Danmark # for ikke at overholde # eller krænke internationale aftaler og konventioner som vi selv har underskrevet ## hvordan kan det være at tysk tidsskrift Die Zeit for få dage siden #[/] eller en uges tid siden # gav meget stor artikel # med øh # alvorlige <bekymringer for hvad det er der foregår>

CH: <Marianne svar nu på det her>

MJ: Jeg kr [/] rækker rr [/] nævner en række eksempler # og jeg vil gerne nævne et helt konkret eksempel hvor jeg mener at I gør forskel på folk. Det er ot # [/] den såkaldte 28-årsregel

CH: Er vi racister eller er vi <ikke racister>

SE: <ja men det xxx>

%com: Søren Espersen rømmer sig.

MJ: Der er #[/] I er ikke <racister og det er heller ik' det der står her>

CH: T.[/] Tak <men hvorfor skriver I så det>

MJ: < Det er der heller ikke>

VS: <Det står der heller ikke>

CH: <Men men # må jeg så godt lige godt spørge Villy Søvndal>

SE: < xxx vende tilbage til det her>

VS: <hvordan går det egentlig>

CH: <Villy Søvndal Villy Søvndal skriver+/.>

Vært: <Claus Hjort først så Villy Søvndal>

CH: Villy Søvndal skriver i en betænkning # med lovgivningen som våben splitter vi familier ad # skiller forældre fra børn mænd fra hustruer og sender politisk forfulgte i armene på deres forfølgere # en fremfærd der i sin administrative # rationelle umenneskelighed # har mindelser om den behandling de tyske jøder blev udsat for # da det danske justitsmini [/] da de af det danske justitsministerium blev sendt tilbage til det nazistiske Tyskland # det er SFs BIDRAG til en betænkning om samme forslag ## altså hvor er vi henne når det drejer sig om debat-tonen

Vært: <Det får Villy Søvndal lov til at svare på>

CH: <Det er helt vildt og uhørt>

Vært: Og så bagefter er det Søren Espersen

SE: Ja

VS: Men jeg synes jo det er ganske genialt # man kan godt forstå at Claus Hjort øh får øh penge som øh [/] for at være strateg i Venstre i sin tid fordi nu diskuterer vi #Anders Fogh # statsministeren +/.

CH: <Nej vi diskuterer grundene xxx>
%com: Villy Søvndal hæver stemmen.

VS: <Og vi siger at den måde statsministeren # leder det her land på # i en krise # der betyder at Danmark fra at være højt rangerende på alverden [/] i alverdens lande # vi kunne rejse i hele verden med et dansk flag # det åbnede døre ## i de sidste år er der sket det at Danmark er rutsjet ned i international anseelse +/.

SE: xxx

VS: <Og hvis man er i tvivl om det så spørg xxx>

CH: <Villy vi diskuterer xxx>

Vært: (Højt) <Nu det [/] nu det [/] nu det Villy Søvndal der har ordet>

CH: <Vi diskuterer xxx +/.>

Vært: Nej # Claus Hjort. Nu er det Villy Søvndal der har ordet
%com: Alle med undtagelse af Marianne Jelved siger noget uforståeligt samtidig.

VS: Vi er rutsjet ned Claus # vi er rutsjet ned [/] ned i international øh anseelse ## det er vi øh på grund af mange ting # det er ikke kun de der famøse tegninger # det jo det der fik læsset til at vælte # det er de famøse tegninger # og så er det den konstant hadske tone # som I der har fristet til af Dansk Folkeparti i udlændingebatten # og så er det selvfølgelig også Irak-krigen og alt det andet der løber sammen et sted # hvor alt det pæne jeg holdt af mit land for # [/] har I ændret til # et Danmark der ikke længere er det pæne land # vi kommer til at bruge generationer +/.

SE: <Sikke noget vås det rene vrøvl> (Mumler)

VS: <På at gen [/] på for at genskabe et Danmark +/.>

SE: <Fuldstændig vås>

VS: Der har et internationalt omdømme som vi kan være bekendt # det er den bekymring som jeg synes Marianne Jelved # flot gav udtryk for # det er præcis den samme bekymring øh Holger K. Nielsen og jeg gav udtryk for i en kronik vi skrev i Politiken 14 dage +/.

Vært: <Og som jeg vender tilbage til om lidt (Hæver stemmen) Søren Espersen.>
%com: Villy Søvndal hæver stemmen

VS: <Og I er i gang med at spille russisk roulette med det her land>

Vært: <Søren Espersen>

SE: <Må jeg ik' må jeg ik' må jeg ik' må jeg ik' godt>

VS: <Det er det der er problemet>

SE: <Må jeg ikke godt lige have lov til>

Vært: <Sør [/] Søren Espersen værsgo>

SE: Må jeg ikke godt lige have lov til at sige at det her er jo nærmest ved at blive øh øh til øh en [/] et angreb på statsministeren # som om det er ham # der er ansvarlig på denne her konflikt # at det var ham der startede den # det er hans ansvar # det er ham der har skabt det her # vel er det da ej # den internationale anseelse # den hører vi også meget tit om ## vi har et dårligt image # i den muslimske verden # i muslimske dikturstater som Saudi-Arabien Yemen Syrien # det er måske oven i købet et ridderslag
%com: Villy Søvndal griner.

vi har [/] vi har det udmærkede [/] udmærkede image i Australien New Zealand i Japan i Tyskland i Holland # det er noget vås at sige vi har et dårligt internationalt image ## det er nogen steder # hvor det er # det er hos de ekstreme # det er hos dikturstaterne # i de demokratiske stater # der står vi såmænd ganske godt # og jeg er stolt over at rejse ud i verden stadigvæk med flaget # du kan bare lade dit blive hjemme Villy < når du tager af sted>

VS: <jamen jeg vil gerne rejse med> mit flag # mit problem er at mit udenrigsministerium anbefaler jeg skal lade være

CH: xxx

VS: <men I tager fuldstændig fejl Søren i jeres nationalromantik>

SE: <Men er der ikke nogen stater hvor at...>

%com: Værten markerer at Villy Søvndal har ordet. Espersen drikker en slurk vand.

VS: I tager fuldstændig fejl # Det er ikke ekstreme kredse # det er helt almindelige mennesker

SE: Vel er det ej

VS: Jeg har venner i New York i USA # der engang forsvarede <danskerne>

CH<(mumler)>

SE:<I dine kredse # i New York>

VS: <Det gør # nej>

%com: Værten hæver stemmen.

Vært: ja nu stopper [/] <nu stopper jeg lige det her +/.>

VS: <Det er helt almindelige>

Vært: Øhh # nej # lige et øjeblik ## nu bliver der for meget mundhuggeri rundt om det her bord # nu [/] nu griber jeg lige fat i styrepinden fordi det her handler jo ikke kun om Muhammed-tegninger som man tydelig kan høre # det er langt dybere # kritik af Fogh

%com: Værten drejer nu debatten over mod næste overordnede spørgsmål.

Senere i udsendelsen.

%com: Værten introducerer nyt emne:

Vært: Marianne Jelved du kan åbenbart også se nogle ligheder imellem Anders Fogh Rasmussen og # andre statsledere # det vil jeg godt lige holde lidt øh # fast ved du kan se ligheder mellem Fogh og # Putin # i Berlingske tidende i søndags der siger du # Fogh sætter lus i skindpelsen for at maksimere sine stemmer # derover bruger ”del og hersk” # det er bl.a. i Rusland # Fogh er en farlig mand når han bruger sine evner til at splitte Danmark lidt det samme du har sagt nu # øhh jeg synes lige vi skal se hvad det er # vi snakker om når vi snakker om Rusland og Fogh

%com: På billedsiden kommer der nu et indslag med Putin, der går alene igennem en stor sal med tilskuere på begge sider. På lydsiden er der pompøs klassisk musik samt værtens følgende voice-over.

Vært: Her der ser vi den omtalte # Vladimir Putin komme lidt pompøst marcherende [/] han er marcherende han er måske nok populær i # [/] <i Rusland>

SE: <(Griner)>

Vært: hvor han i hvert fald er blevet genvalgt med solid opbakning

%com: Værten hæver stemmen.

men han er måske ikke ligefrem kendt som nogen # stor demokrat # efter

%com: Klippet med Putin stopper.

Vært: vores standard Marianne Jelved er Fogh en slags øh Putin-figur

MJ: <nah aj>

Vært: <Er det det du mener>

MJ: nej det mener jeg ikke jeg mener +/-

Vært: Du sammenligner <hans regime med Rusland>

MJ: <ja ja # ja> nej jeg sammenligner ikke regimet på den måde men jeg # siger # del og hersk-princip og det jo det der ligger når man skaber splid og så s [/] tager grupper op imod hinanden # siger at der er dele af erhvervslivet # dele af kulturlivet # [/] så er det jo man skaber den der fornemmelse af hvem er inde og hvem er ude # [/] hvad øh # det er # det er det jeg synes der er rigtigt ubehageligt # at statsministeren gør og det med at s [/] få grupper op imod hinanden # det er sådan noget jeg f [/] forbinder med # noget der ligger langt væk fra den kultur vi kender demokrat [/] demokratisk i Nordeuropa # og så falder mine øjne på Rusland ja

Vært: <så er der noget # [/] der er noget Putin i Fogh>

MJ: < Men det er jo ikke Putan [/]det er jo ikke Putin som sådan> # altså det er jo billedligt talt ik' # del og hersk hvor man får grupper # [/] der bliver usikkerhed # man # ved ikke hvem der er efter # mig om jeg har gjort noget galt og hvad sker der så # det er det jeg synes der er rigtig rigtig ubehageligt og når j [/] må jeg ikke lige sige # <der er tolv +/.>

CH: <Ja Mar [/] Marianne altså # du kan jo ikke blive ved of [/] at få lov til at stå og bræge <med det der>

Vært: <Lige et øjeblik og så får du lov at svare Claus Hiort # ja>

%com: Søren Espersen hoster.

MJ: Tolv forfattere kommer med en erklæring ## 22 tidligere ambassadører gør det ## der er ikke noget at komme efter

SE: Ah

MJ: De har ikke forstand på det her ## der er ikke brug for at høre eller komme være i dialog med dem +/.

SE: <Og en og 21 kunstnere>

MJ: <Og s [/] synes jeg>

SE: Sammen med Salman Rushdie kom med en modsat erklæring

MJ: Ja

SE: øh det det tog du ikke # øh det tog du ikke <hensyn til>

MJ: <Jo jamen # det vil jeg gerne # den har jeg bare ikke hørt dig sig [/] statsministeren forholde sig til>

Vært: <Nu får I en enkelt # øh # beskæftigelsesministeren lov til at svare ## nej nej>

CH: <Jamen må jeg ikke må jeg ikke Marianne>

Vært: <Claus Hjort Frederiksen værsgo>

CH: <Marianne må jeg ikke godt lige få lov at sige Marianne> altså # du er jo helt ude i det absurde med dine angreb her # vi har et demokratisk samfund # vi har en demokratisk valgt regering # der bliver gennemført love i et folketing hvor # man debatterer alle ting # I tillader jer så at skrive nogle ret så grove ting i øh betænkninger # du kan da ikke sige at en statsminister # der leder på [/] i et demokratisk samfund at han ikke har lov til at sige hvad han mener og hvis han siger noget andet end det du mener så bliver det suspekt på en eller anden måde # [/] så er der noget moralsk forkert over det altså øh # det krænker mig at du taler om demokratiet på den måde når man # ved hvordan # alle regeringer opererer og hvordan # du i en Nyrup-regering sådan gennemførte ting med Villy øh # og [/] og Enhedslisten hvor <man ku sige jamen>

MJ: <Du snakker uden om>

CH: <I I I lytter da ikke til os>

MJ: <Claus du snakker helt uden om # du snakker fuldstændig uden om>

CH: <Ved du Mar # [/] jamen ved du hvad Marianne> jeg giver ikke fem flade ører for din retorik # for når I kan skrive i lovforslag at vi er racister # <Når Villy kan skrive>

MJ: <Det gør vi heller ikke>

CH: At det at sammenligne med nazi [/] at udsende jøder øh til Nazi-tyskland i 30'erne # så er vi helt over al anstændighed
%com: Villy Søvnald markerer at han vil have ordet.

MJ: Jeg skriver ikke at I er racister

CH: Det men +/.

Vært: Eller # <den har vi været rundt i # det # [/] det Villy Søvnald værsgo>

MJ: <Hvis jeg gør det så synes jeg du skulle øh # rejse en anklage mod +/.>

Vært: Ja # Villy Søvnald værsgo

VS: Men jeg synes problemet med den nuværende regering ikke er at # vi er skarpe # jeg er selv skarp i debat # jeg ved det godt og jeg synes det er vigtigt at være skarp # det er fair nok ## problemet er at I øhm # I rubricerer på en måde som er fuldstændig urimelig ## vi fik for eksempel aldrig i det her land en ordentlig debat om Irak-krigen # fordi I sagde # dem der kritiserer det de er tilhængere af Saddam Hussein # I kørte # jeg synes det mere præcise billede af hvor I står det' Bush # øh statsministerens store forbillede internationalt også # der jo sagde sætningen # enten er I med os eller også er I imod os # det er jo en måde at dele et samfund op på # som er dybt ulykkelig og det her Claus er langt mere end den dagligdags <politik+/.>

CH: <Jamen Villy vi diskuterer jo Irak-krigen hver eneste dag>

SE: <Ganske enkelt>

VS: <Var det bare den dagligdags politik vi havde> # [/] var det bare den dagligdags politik vi var uenige om # det overkom vi nok for det kunne vi klare os om med et andet [/] en anden regering ## det der bekymrer mig er at jeg er dansker # mine børn skal vokse op i Danmark # et Danmark som I er medhjælpende til # ved ikke at lytte overhovedet # får et omdømme i verden som bekymrer mig # <afgrundsdybt>

SE: <Hvad for en verden>

VS: Ikke som du sagde før den <arabiske verden>

SE: <jo # det er kun der>

VS: <Nej det er jo det der ikke er rigtigt>

SE: <Det er kun der>

VS: Hvorfor tror du at England og Amerika var så længe om at komme Danmark til undsætning <da vi bad dem om det>

SE: <men men men>

VS: fordi de tænkte # det er dog irriterende i en verden hvor vi har så mange problemer i forvejen # at man vælger med # en dum øh # gestus efter min opfattelse # at kaste verden ud i endnu en kæmpestor krise # der var fantastiske irritationer rundt omkring # det er jo derfor 22 tidligere ambassadører # lige så stille siger # var det ikke på tide at vi tænkte os om # og det afviser I i nogle <vendinger der fuldstændig lukker en debat>

CH: <Nej vi skal altid tænke os om Villy>

VS: <Det er min anklage>

CH: Vi skal <altid tænke os om>

Vært: <Men det ja>

CH: Og vi diskuterer dagligt Irak-krig

SE: Hver dag

CH: Vi diskuterer dagligt fattigdom # vi diskuterer dagligt økonomi # <og alt muligt +/->

Vært: < Men >

%com: Ordet ”men” råbes af værten.

det vi diskuterer her er jo i virkeligheden # magtfuldkommenhed eller ej # magtfuldkommenhed ikke # og spørgsmålet er # om # øh # den regering [/]

%com: Værten vender sig nu mod kameraet.

spørgsmålet er om den her den regering og den regeringschef som # vi har er ramt # af magtfuldkommen # heden og om det er den magtfuldkommenhed der får regeringen # med dansk folkepartis støtte #

%com: Nikker mod højre.

til at afvise en # undersøgelse sådan som det er blevet krævet herovrefra fra oppositionen #

%com: Peger til venstre.

af # håndteringen # af # Muhammed # [/] sagen om Muhammed-tegningerne # Søren Espersen er det ikke arrogant # selvom der er et flertal [/] man har sit flertal på plads # så at sige der er ikke noget at undersøge # vi gider ikke have en undersøgelse # når vi har den største krise Danmark har været i siden 2. verdenskrig

SE: <Nå ja men det' ikke>

Vært: <Så var det måske nok værd> lige at sætte et par af jeres historikere som I ikke plejer være bange for at sætte i <arbejde til at kigge på det>

SE: <Jo>

-